

Na Pětikostelním náměstí je plno lidí. Všudy živý hovor, na všech obličejích oučastenství, zvědavost a napnutost, v každém zraku plamen života. Tlupou tou protlačuje se mladý muž, některým z množství co český žurnalista známý. Má velmi naspěch, aby byl již před počátkem zasedání sněmovního na svém místě, by mu nezasedl pohodlné to místečko některý pseudožurnalista, který jen tenkrát rukama na novinách pracuje — když v kavárně sedí, a tenkrát toliko slovem, když se do lóže novinářské vetřít chce. Skutečný tedy žurnalista, referent pravý, má velmi naspěch. Nevidí nikoho ani vpravo ani vlevo, neboť denní pořádek je mu znám a napřed již sobě v myšlénkách vyobrazuje, který poslanec a na kterém místě při prvním hned předmětu vyvstane a „o slovo“ zaprosí; sluch jeho se již napíná, prsty pravé ruky jezdí schoulené sem a tam jako po papíru, levá ruka jako by již sáhala po druhé přiřiznuté tužce, kdyby se první nějaké neštěstí přihoditi mělo. Ano, on v myšlénkách i klopýtne, — div že ne- pad! Zdálo se mu, že sobě již mohu přiseděl a že mu obrněla. Stěží se prodral. Jaký rozdíl mezi nynějším historickým ruchem na Pětikostelním plácku, a nedáv- ným ještě historickým tichem tamtéž. Onen žurnalista, mesoucí v kapsách tajné zbraně, na obou totiž stranách ostré tužky, snad také již co hošík před dvacíti léty, je-li malostranským rodičem, a také již tenkrát ozbro- jen dvojostrým dřevcem vyhledával důležitý Pětikos- telní plácek. Hrál tam špačka se slavným stavovským výborem, jenže on jej tloukl dole na dláždění a výbor nahore v prvním poschodí, za dlouhými zelenými sto- ly a sedě.

Již o deváté hodině dopolední scházejí se zde lidé a

počátek sedění určen přece teprve na dvanáctou! Jsou to samí takoví nebožáci, kteří majisto vědí, že se dovnitř sněmovny nikdy nedostanou, že jen to spatří, co před sněmovnou viděti lze. Jakž by také nebožáci se k tomu dostali, aby spatřili vnitřek české sněmovny a české poslance v ní, vždyť nemají žádného spojení s velkými pány, aby od nich lístky obdržeti mohli, vždyť nejsou ani lidmi, nemají hlasu, nevolí a nemohou tedy od žádného poslance lístky vyprošovat. Stojí zde o tři hodiny dříve a z dlouhé chvíle poslouchají prozatím zpěv drozda, zaléhající sem ze zámecké zahrady; stojí zde trpělivě, vždyť tuší, že se tam nahoře přece také o nich jedná nebo alespoň jednati má.

Poznenáhla se prostranství plní. Mezi obecenstvem spatříš mnoho venkovanů. Někteří přijeli až od Šumavy, jiní až od samých moravských hranic. Nevyzval jich nikdo, nemohli ale odolat touze své. Právě však proto, že jich nikdo nevyzval, jest velmi nejisto, obdrželi-li vstupní lístek. Oni sami ale nepochybuji, mají neobmezenou posud důvěru ve svého poslance, zdá se jim být všemocným, dali mu svůj hlas a on jim zajisté dá alespoň lístek za to. V bytu jej nezastihli, jinde vyhledat neuměli, čekají tedy zde. Poslanec však dlouho ještě nepříjde. Prozatím počítají okna, obdivují se uniformě na stráži stojících městských ostrostřelců a naslouchají řečem přítomných zde Pražanův, kteří co nejmodřeji, a řečem studentů, kteří co nejohnivěji o seděních předešlých rokují, nejzáhadnější politické otázky se znamenitou snadností rozlušťují a o budoucnosti jasný názor jeví.

Mezi množstvím ostatním prochází se vysoký mladý muž, elegantně oblečený. Procházel se zde sice posud každý den takto, jindy ale neměl dnešní spokojený výraz na své tváři, jindy honil se rovněž s ostatními za nějakým vstupním lístkem; dnes však se usmívá na ostatní a lituje je dobrosrdečně, vždyť mu jeden z poslanců včera svatosvatě slíbil, že mu před sněmovnou lístek dá.

Konečně zarachotil vůz, zarazil u předních vrat, a z něho vyskočil první poslanec. „To je ten, co nikdy mluvit ani konat nebude,“ podotýká ostrý jakýs jazyk. Poslancové se trousí jeden po druhém, množství se tlačí kupředu, každý je chce zblízka vidět, osobně seznat. Mírné reptání, leckterý vtipný nápadek oznamují, že jde osobnost, která sobě nějakou řečí menávist pražského obecnstva získala. Náhle zašumí řadami přitemnělejší nebo hlasitější „Sláva!“, jde některý miláček lidu; zraky se zajiskřejí, obličej se usmívá, se všech stran obnažování hlav, srdečný pozdrav — muž lidu děkuje a usmívá se spokojeně, vždyť září mu spokojenost i úsměv vstříc. Tam nahoře nastává mu krutý, smutný, byť i ne beznadějný boj, zastává zájmy menšiny na sněmě proti nárokům většiny, proti kteréž se opět ohlašuje většina národu, většina obyvatelstva v Čechách. Tam nahoře prohraje snad proti většině, ta většina však nemá důvěry lidu a proti vítězství jejímu opírá se většina obyvatelstva.

„Už jde!“ zazní náhle vedle tebe a vyruší tě z dalších podobných reflexí. Promluvil to jakýs venkovan, patrně vůdce celé tlupy bodrých venkovanů. Celý hlouček pohne se kupředu naproti dvěma pánům poslancům. Vůdce a mluvčí vynasnažuje se všemožně, aby pozornost jednoho z nich, vyznačujícího se velkými stříbrnými okuláry, na sebe a na své obrátil. Konečně se mu to podaří.

„A čeho sobě přejete, přátelé?“

„Prosím, jsme voličové z okresu N—ského. Rádi bychom se také podívali do sněmovny, přijeli jsme schválně kvůli tomu, a žádali bychom —“

„Milí lidičky! Srdečně lituji, lístky jsem včera již musil rozdati. Dostáváme jen dva!“

„Ale prosím, my nechceme pro déle než každý pro čtvrt hodinu, my se všichni vystřídáme —.“

„Milerád, nemohu ale ani jediného zaopatřit!“

„Tedy snad zítra, my se zdržíme.“

„Ani zítra ne! Přijde teprve zase řada na mne s neděle.“

„Ale přece můžete snad mějak —“

„Nechte se přesvědčit,“ domlouvá onen elegantní mladík, jemuž lístek již pojištěn. „Ti pánové — ach, tady jde můj doktor —“ nepřesvědčuje dále a kráčí dlouhým krokem, vstříc svému poslanci doktorovi.

„Ach vy zde, můj milý?“ volá tento. „Lituji velice, musil jsem lístek dát již někomu jinému.“

„Ale ty můj bože, vždyť jste ho přislíbil přece mně!“ vypraví namáhavě zklamáný.

„Ovšem, ovšem! Přišel ke mně časně zrána jeden z mých voličů. Nehnul se ode mne, šel se mnou na snídání, pak mne vnutil do vinárny, musil jsem. Je mi líto — odpusťte, nesmím propást protokoly.“ —

Mladík na okamžik ztrnulý se však ještě nevzdává vší naděje. Snad přijde některý jeho známý, který se dlouho nezdrží, a ten mu retourku musí dát stůj co stůj.

Mezitím je sedění již zahájeno. Na prostranství se rokuje o předmětech, které dnes na denním pořádku jsou, o kterých se včera neb předvčírem jednalo, o kterých se zítra snad jednati může.

„Že ale ještě žádné praktické otázky se nenaskytly!“ lituje kdosi.

„Počkejte přece!“ napomíná jiný. „V Americe zasedali dvě léta, než byli s konstitucí hotovi. Nejde to rázem, formy také musí být.“

Náhle zahučí se z hořejška „Sláva!“ Na prostranství vzmáhá se ruch, lítají četnější otázky sem a tam, avšak bez žádoucí odpovědi. Běda tomu, kdo by teď vyšel ze stavovského domu a měl několik známých mezi venku čekajícím množstvím!

„Jen kdyby zde chtěli mlčet, snad bychom přece něco zaslechli,“ — praví někteří beznadějní. Nastává kritická doba, zapřádá se kritika řečníků.

U druhých, zadnějších vrat stojí as deset mužských těsně při hromadě. Vydobyli sobě dohromady jeden lístek, chtějí se po čtvrt hodinách vystřídat.

„Že mám L* neprijde!“ tvrdí napolo již rozzlobený

jeden čekatel, nejspíše druhý dle usnešeného pořádku.
„Čtvrt hodiny je již dávno pryč!“

„Mohl bys mne pustit před sebou. Mám pak hodinu, přijdu o zlatku!“

„I co je mně po tom! Nikoho nepustím!“

Vtom vyběhne z domu mladík nesoucí retourku v ruce.

„Uškodil jsem si, že jsem chtěl být první. Slyšel jsem toliko předcítání protokolů. Vím však alespoň, jak kdo sedí.“

Netrpělivý čekatel nemá však soucitu. Vytrhnul druhovi retourku a zmizel.

Rozhlídneš se po náměstí, nespatriš-li onoho elegantního mladíka od dřívějška, jehož nešťastných pokusů jsi svědkem byl. I ten zmizel; není však ještě na galerii sněmovní, chodíť po schodech k ní nahoru a dolů, zkoumá každého přicházejícího a odcházejícího, dívá se zpovzdálí do přeplněných dveří. Tu se plíží nějaká stará dáma po schodech nahoru, lístek majíc okázale a jakoby schválně v ruce.

„Ach jemnostpaní,“ osloví mladík neznámou mu dámu a pozdvihne klobouk, „není možno se tam dostat. Darmo se ráčíte namáhat!“

„Vždyť mám lístek!“

„Nic naplat, jemnostpaní! Radím upřímně! Já bych se tam co mužský snad vetlačil, kdybyste byla tak laskava —.“

„Podívám se přece!“

Zdvořile ji mladík doprovází až nahoru. Je skutečně tak plno, že se dáma neopováží vstoupit.

„Prosil bych tedy, jemnostpaní!“

„Musím se dříve zeptat doma muže, nechce-li sem. Bolí ho sice nohy, přece to ale zkusím.“

„Já tedy jemnostpaní doprovodím,“ praví ku všemu již odhodlaný.

Cestou se snaží všemožně, aby starou paní pobavil. Ano poštěstilo se mu i, že jí dokázal, jak nebožka matka jeho dobře znala jakéhos příbuzného staré paničky,

jehož jméno byl mezi rozmluvou zachytil. Dojdou až do bytu poblíž Kamenného mostu. Vejdou a před nimi sedí staříček pán, obvázané nohy má na lenošku vy- zdviženy, v obličeji známky dlouhé choroby. Mladík je pro tentokrát škodolibý, nezná soucitu. Představí a jme- nuje se sám. Panička přisvědčuje a vypráví.

„Nu přece se podívám,“ odpovídá stařeček, vstává mamáhavě a počne se oblíkat.

„Snad bych mohl napřed jít, podívám se mezi tím, co se budete oblíkat a než tam dojdete, pane!“

„I vždyť já již jdu! Nemohl bych dlouho dole čekat; nahore však také dlouho nevydržím a dám vám pak kartu!“

Lidumilně pomáhá mladík kmetovi přes schody, li- dumilně jej cestou podporuje. Poznenáhla dostanou se přes náměstí. Když již kolem místodržitelství zahrnout chtějí, hrne se jim od sněmovny celé množství lidu vstříc.

Sněm jest ukončen. Dvacet lidí doprovází vždy jed- noho šťastného, který se byl dovnitř dostal. Musí vy- právěť, líčit, odpovídat a činí to s takovou důležitostí a sebevědomím, jako by byl sám rozhodoval a všechny ty řeči sám mluvil. Poslouchají jej, odpouštějí i to, když někdy vlastní svou moudrost do toho vplítá.

J. N.

Č A S č. 94, 19. dubna 1861

DOPIS Z BOHEMOPOLISU
ŠPATNÉ VTIPY

△ V Praze 30. dubna.

Jste-li více filologové než geografové, víte nejspíše, kde je město „Bohemopolis“. Ouřední „Prager Zeitung“ mívá ve svém feuilletonu dopisy z toho města, nemá tam „Pr. Z.“ daleko, jen as tak jako od jednoho psacího stolku v redakci ke druhému. Ty dopisy hodí se úplně do feuilletonu ouředních novin, i svým vtipem i prafrancouzskou svou lehkostí, především však tím, že jsou dle obsahu pro ouřední noviny jakoby schválně ulity.

Zajisté jest úlohou takého časopisu, aby takřka drobnohledem zkoumal život veřejný a smírně ihned poukázal ku všem pokleskům i přechvatům. „Prager Ztg.“ to také za poslední doby ostražitě a svědomitě činí, a poněvadž právě v Čechách ti Češi stále co utiskující naproti německým spoluobčanům svým vystupují, poněvadž sobě stále přechvaty dovolují a na práva německých sousedů sáhají, jakž jsme se zvláště za posledního desetiletí přesvědčili, musí také „Pr. Ztg.“ dle dobrého svědomí svého zvláště „ty“ Čechy pozorovati. Vždyť „strana“ ta nechce ani spravedlnost volebního zákonu uznat a zlobí se, že tři miliony jsou proti dvěma milionům v menšině! Ty můj bože, dej těm slepým Tobiášům trochu žluče!

Či by snad byla „Pr. Ztg.“ zapoměla, že je časopisem ouředním? Že vše, co píše, alespoň ouřední firnis má? Dopis z Bohemopolisu je ovšem toliko pod čarou, proto také odpustíte, že já pod čarou o tom mluvím, nad čarou musili byste se divit stranictví vládních orgánů, pod čarou divím se toliko „Pr. Zeitungu“.

Zemský sněm jest odročen, tedy prozatím u konce. Ani jedny neouřední noviny neopovažují se v nynější době, kde každému jasno, jak všeobecné svornosti za-

potřebí, rozšívati snad símě nesvornosti, tím méně však, ohřívati věci již dosti dávno minulé, opakovat i výčitky rovněž dávno zapomenuté, nebera ani ohledu na jich podstatnost či nepodstatnost. A vtom vytasí se dotčené noviny s novými ousměšky proti Čechům, činí je směšnými co do jejich volebního jednání, co do jejich slov, ano podezřívá je i co do jejich smýšlení! I telegraf i kurýři, i programy i řeči kandidátův musí poskytnouti látku. „Upřímné setrvání při rakouském mocnářství, samospráva země a obce, rovnoprávnost oběma národnostem, svoboda tisku... třikráte „Sláva“ Jeho Veličenstvu císaři pánu. Jsou to pěkná slova; co však sobě každý kandidát při slovech těch myslil? — či nemyslí snad při tom mnohý praničeho?“ — tak píšou o programech našich kandidátův ouřední noviny!! — Odpuště, že nemohu o tom psát způsobem zcela feuilletonistickým!

Český feuilletonista má těžký stav. Řeč naše je tak jemna a něžna, že každé slovo příkřejší nebo běžnější zdá se již býti sprostým. Avšak pisatel feuilletonu v „Pr. Ztg.“ užil co pomůcku k ousměškům svým také slov českých a dovolil tedy, abychom zase citáty německými odpověděti směli. „Naši vyhráli!“ — těmi slovy začíná neb končí každý odstavek jeho roztomilého dopisu. Někde přidá k historické té frazi také obdobu, jako na př.: „Aber alles half nichts — naši nevyhráli!“

Před nedávnem ještě měly ouřední časopisy u nás monopol a „Pr. Z.“ vycházela ve formátu velikanském. Börne praví kdesi: „Nach dem Formate der Zeitungen kann man das Mass der politischen Freiheiten eines Volkes erkennen.“ Posud neznáme toho měřiče, který u nás měřil dle formátu „Pr. Ztgu“ naši svobodu. Nemáme to právě ouřednímu časopisu za zlé, nemůžeme mu však nikdy odpustit, chce-li zastávat zásady, jež zastávat musí, způsobem tak neslušným, jak to „Pr. Ztg.“ učinila. Či snad chce vytýkati, že jsou vůbec tací lidé, kteří dobře uznávajíce prospěch celého mocnářství a zastávajíce zásady své z přesvědčení, přejí rychle j-

š í m u rozvinu ústavního života? Chce se posmívati Čechům, že pracují na dráze zákonité proti volebnímu řádu, jímž se jim bezpráví činí a jenž změněn býti m u s í?

„Verbesserungen müssen zeitig glücken,
im Sturm kann man nicht mehr die Segel flicken“

praví Auffenberg ve svých „nepozlacených pilulkách“, jichž „Pr. Ztg.“ pilně bych užívati radil.

„Pr. Ztg.“ vychází již dlouho a každý déle vycházející list prožije dle Jean Paula tři hlavní doby: „Anfangs folgt einer Zeitung rüstig die Zeit, dann der Zeit hinkend die Zeitung und endlich legt sich diese nieder.“ Ouřednímu listu nevytýkáme, že nepředstihnul nikdy doby své, rovněž také nejsme tak nezdvořilí, abychom citátu toho užili co proroctví brzkého zániku jeho, to však nám dopisovatel z Bohemopolis odpustit musí, pravíme-li, že kulhá silně a m a d e v š e c h n u p o t ř e b u za časem.

Časopisectvo má za nynější doby velkou moc, proto právě však zase tím větší zodpovědnost, kteráž u novin ouředních je ještě zvýšena. Českým slovům však „Pr. Ztg.“ nevěří, těm se posmívá, musíme se tedy opět utéci k citátu německému a uvésti slova Kotzebuova. „Die Zeitungsschreiber sind heutzutage keine unbedeutenden Alliierten.“ Za tak prozřetelného spojence jako „Pr. Ztg.“ myslíme však, že se nikdo příliš děkovati nemusí. Zároveň však ubezpečujeme „Pr. Ztg.“, že při svém poctivém snažení nebojíme se ani celého houfu podobných spojenců, třeba by byl týž německý spisovatel hned nato pravil: „Ein Corps von Zeitungsschreibern ist kapabel, eine ganze Nation zu schlagen, wenigstens mit Blindheit, und die Blindheit ist zu allen Dingen nütze.“

Snad bychom se pouze písatele tázali vlastními jeho slovy: „Sollten Sie dabei gar nichts gedacht haben?“, kdyby nebyl k článku přivěšen „ahasverský“ konec,

bombasticky loyální, jenž zakryti má tendenci všeho předešlého. Podobných, upřímněji však loyálních a upřímněji vyřčených slov četli jsme často již v časopisech zcela neodvislých, kde nechtěl se jimi zakryti žádný poklesek, aniž získati plášťik pro zámysly nehodné.

Nakonec ještě některé otázky k „Pr. Ztg.“, kteréž ostatně samy sebe již zodpovídají. Proč nepromluvil dopisovatel z Bohemopolis také o programech kandidátů německých, zčásti dříve již vyšlých a obšírnějších? Či neobsahovaly tytéž sliby, totéž významí? A jakž může „Pr. Ztg.“ vytýkati dovolenou agitací volební pouze poslancům českým? Stěžovali sobě na sněmě zemském Češi či Němci, že byli agitacími stíháni? Či myslí „Pr. Ztg.“, že by ouředníci nebyli všechny nedovolené agitací patřičně oznámili, že vyšší ouřady nebyly by sobě toho povšimly? Či snad byli ouřady a ouředníci Čechům více přející než ouřední „Prager Zeitung“? — —

Avšak vzdor všem podobným překážkám kráčíme přece neodolatelně kupředu. Lidu našemu stále se podávají pohnůtky a pobůdky ku přemýšlení, přemýšlením duch jeho se jaksi vyhloubí, cíl a účely stávají se mu jasnějšími a nastává již přesvědčenost, kterouž nezvrátí žádná náhoda více a kteráž pomůže nám statně dále na dráze pokroku. Vše, co se děje, děje se s mírou a rozvahou, někdy s rozvahou skoro až ouzkostlivou.

Praha nebyla vlastně ještě ani rozjitřena, po celý ten čas ne, co nám popřáno trochu ústavního ruchu. A nyní je již docela klidna a ticha. Poslancové odjeli, aniž by byl snad mladý svět náš bujně za příležitostí tou demonstroval. Praha má opět ráz londýnské čtvrti westminsterské, umrtvující takřka klid starobylého aristokratického paláce. Život plyne opět obyčejným tokem a ti, kteří měli před nedávnm, ještě neodůvodněné strachy buď o svůj klid buď o svou živnost, nahlízejí nyní bezdůvodnost jich. I s oné tváře, která za dnů posledních bledá a ouzkostlivá ulicemi pražskými krá-

čela, zmizela již bázeň. Tvář ta náleží jisté osobnosti, která českému národu dosti již ublíživši lásku jeho sobě zajisté nezískala. Poštovní sluha přinesl jí jednoho krásného odpůldne dopis, v němž stálo: „Jste nejúhlavnější nepřítel našeho národa, umínil jsem sobě tedy, že Vás zabiju. Nezabiju-li Vás dnes, tedy zítra, ne-li zítra, tedy pozejtří, ne-li pozejtří, tedy čtvrtý nebo některý jiný den, zabít Vás ale musím. Váš oddaný.“ Písmo bylo vypsané a mužné; ač každý tušil, že to žert, adresát tomu přece věriti nemohl. A byl to přece žert, žert velmi hloupý, který by schopen byl přivésti český vtip do zlé pověsti. Byl to vtip bez attické soli, povstalý někde při sklenici špatného piva, nepřipouštějícího duchaplnějších myšlének.

Když už o těch špatných vtipech mluvím, promluvím také ještě o onom nápadu, dle něhož by se starobylá byzantinská kaple v Poštovské ulici zbourati a na jejím místě činžovní dům vystavěti měl. Činžovní ten dům byl by skutečně nejvhodnějším pomníkem novověkého vandalismu. Přejeme Praze rozkvět všestranný, těšíme se každé nové okrase její, nechceme však, aby budovy třeba nejslavnější vyrůstaly z rumu drahých a vzácných nám památek. Nechceme mít z Prahy líčenou moderní fiflenu, právě ty starobylé vrásky jsou to, které nám matičku Prahu tak nevýslovně drahou činí. Ve vráskách jejích čteme celou historii slávy i utrpení našeho národa, jsou to zkamenělé myšlenky jeho, pomníky jeho snah i názorů, pro nás žijící pak pravá kniha moudrosti, poučující a vystříhající.

Kdyby nebyla již přípověd „Videant consules“ příliš otřelá, volal bych ji k mladým otcům naší obce. Zde mají příležitost, aby zasloužili sobě první své ostruhy.

Č A S č. 105, 2. května 1861

△ V Praze 21. května.

Někteří hodní a poctiví lidé mají okolnost, že se „Bohemie“ ujímá burschenschaftů, za důkaz, že se ještě divy dějí. Praví, že „Bohemie“ nikdy posud nezastávala se života studentského, zvláště nikdy tenkrát, kdy sobě výstředněji počínal. Vtip je dar boží a zmíněný časopis daru toho, jehož mu v nemalé míře uděleno, užíval vždy výdatně proti studentstvu — českému. Jiní lidé, o poznáníčko již méně hodní, tvrdí zase, že jest to celé pouhé jen vyjevení lásky sesterské, čili spíše, vezme-li se ohled k jistým osobám, lásky bratrské. A ještě jiní, ti však jsou již nejhorší a nejzlomyslnější, veřejně hlásají, že se jedná toliko o to, aby vysoké školy pražské obdržely zcela německý ráz, k čemuž by ovšem burschenschafty výdatně napomáhaly. Bůhví, že člověk neví ani více, čemu za nynější doby věřiti má! Se všech stran bují z kypré půdy nejrozmanitější kapradí, lesklé a pestré orchideje pokrývají kmeny v lesu našich myšlének, člověk neví, kam by se dříve zadíval, který květ by dříve obdivovati měl. Hlava jde kolem, srovnám-li zmíněný výrok zlomyslných těch lidí s výrokem, jakýž před třemi dny „Oesterr. Ztg.“ vytiskla, že totiž „v Praze není ani jediné německé školy více!“ A přece jiný přítel národního našeho snažení před nedávnem teprv vyslovil svou radost nad tím, že vídeňští němečtí studující přípis poslali pražským svým kolegům, že obě německé university užší svazek spojí! A týž pán vyřkl také: „Pražská universita musí zůstat německou, chtějí-li mít Češi slovanskou, ať si založí jinou!“ — „Pražská universita jest ale naše, nikoli vaše!“ odpověděl kdosi. „A což právo držení neplatí?“ — „Neplatí, právě tak ne, jako by mně někdo statek vzal a

másilně po nějaký čas se v držení jeho uvázal.“ — My se namáháme a křičíme po školách českých, a tu zatím náhle se dozvíme, že v Praze není ani jediné německé školy více! Jsme překvapeni, as tak překvapeni jako oni služebníci, že je panstvo dalo tajně italštině naučit.

Avšak nač takové výběhy vpravo a vlevo, řeknu krátce a přímo, co o buršenshaftech myslím, že je mám za něco znamenitého, za vzácnou květinu německou, kterouž do našich záhonů čím dřív tím líp zasadit musíme. I kdyby byly věci vadnou, což z toho, máme-li německou kulturu, musíme mít i vadné stránky její, byla by to nevďěčnost! Stinnou stránkou německé kultury buršenshafty ale nejsou, naopak!

Vysoké školy obrazí nám všechna odvětví moudrosti, na nich zastoupeno všeliké umění a vědění. „Etenim omnes artes, quae ad humanitatem pertinent, habent quoddam commune vinculum,“ — pravil starý Cicero, a jistý německý mudrc řekl zase: „Die Wissenschaft muss flüssig gemacht werden.“ Jsou-li tedy buršenshafty spolky pijácké, má při nich pití význam vyšší, — hledají vznešené pojídlo pro veškerá umění, snaží se, aby vědu učinily tekutou. Vznešený účel! „Haec studia adolescentiam agunt, — — delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum,“ atd., a přenocují-li s námi, stojí zajisté za nějaké to bolení hlavy, nebo za nějakou tu kocovinu, jižto učeň vědy snadno a zcela vědecky slanečkem, kyselým zelím a novým „Flüssigmachen der Wissenschaft“ zažene. „Quae ad humanitatem pertinent!“ Kdož sobě nepřipomene, jak často čítal, že jedině Němci jsou čisté humanity schopni, kohož nerozdráždí výrok jakéhos Gustava Butzigera, jenž sepsal knihu „Das 19. Jahrhundert des Tierreichs“, a v ní mezi jiným rovněž nemístným směle řekl:

Humanität, Brutalität, bei Gott!

die Wörter ähneln sich wie Spass und Spott!

„Bohemia“ dokázala zcela jasně, že účel buršenshaftů jest, aby zamezily nemírné pití jakož i souboje zby-

tečné. Totéž chtěl nejspíše starý Cicero říci svým „haec studia“. A skutečnost náhledům „Boh.“ nadsvědčuje. Kdekoli najímali sobě pražští buršové místnost pro své komersy, zaručili prý se, jak hostinští vypravují, že každý vypije denně tři mázy plzeňského. Tři mázy jen, a to plzeňského, což jest to na horlivého akademika, který hoří touhou po „Flüssigmachen der Wissenschaft“!? Ba ani to nevyvracuje „Bohemie“, že se klidní obyvatelé pražští již nyní bojí posedět v hostinci neb kavárně s našimi burši.

Přijdou-li do dosti malého styku s nimi, obdrží kopu nadávek a nádavkem pak ještě: „Vyzývám vás na souboj.“ To jsme ovšem za posledních dnů každý slyšel s vícerých stran, slyšeli i s dodatkem „mohou lehce vyzývat, když vědí, že toho nikdo nepřijme“; nikdo ale nepřišel pravému důvodu posud na stopu.

Doba naše je bouřlivá, bojovná, možno, že by i mírní Pražané bojovností tou se nakazili, snad by se i soubojů dopustili, tomu předcházejí buršové a mahánějí strachy, kde jen možno. A jak získají tím buršové sami nové zase zmužilosti, jakž povznášející jest vědomí, když nikdo vyzvání nepřijme a oni usednou co hrdinové nepřemožení. Čtveráci dobře vědí, že je souboj u nás zákonem zapovězen pod přísným trestem; kdyby někdo souboj přijmul, poslali by na kolbiště nejspíš několik agentů spravedlivosti. Tím více člověka zabolí, když uslyší, že někde na vyzvání pěstí důrazně odpověděno, když se dozví, že hostinští jim vypovídají místnosti své čili „chlévy“, jak se buršové vyjadřují. Ach jen kdyby buršenshafty již zákonem chráněny byly! Kéž ujmou se jich na rozhodném místě! Zemský fond náš jest, jak jsme již viděli, vždy stejně otevřen Němcům i Čechům; nechť tedy německým buršům vystaví universitní pivovar, jenž by jim vědecké tekutiny dodával zdarma jako universitní knihovna kněh, nechť je podporuje a chrání všemožným způsobem!

Haec studia adolescentiam agunt! Slovanský naivní studující studuje z přírody, studuje z kněh; německý

burš studuje z extraktu přírody, z přírody již uvařené, uměle promíchané. Přitom sezná burš hned průmysl, národní hospodářství, lučbu a bůhvíco ještě, čemu se jiný teprve z knih učiti musí.

Non impediunt foris! Před týdnem jelo po loďkách několik statných „nosičů kultury ku východu“ do Podola. Bavili se tak dobře, že zajisté posilnění zase ku svému „studiím“ se vrátili. Něco nemilého se jim ale přece přihodilo. V restauraci podolské bylo plno a plno filistrů. Filistrové, jak známo, hledí ku slušnosti ve všem, i v šatě, a pražsko-podolští filistrové měli to našim nosičům za zlé, že přijeli a mezi ně se usadili — v p o d v l é k a č k á c h. Což nemůže „nosič“ popřát sobě všeho možného pohodlí?

A již ta láska, kterou burš ku svému povolání cítí a jeví! Má-li Arab pro milého mu velblouda 5500 slov k němu se vztahujících, má burš pro komers a vše s ním spojené o pět set více. Mnoho-li je zapotřebí ducha, humoru i času k tomu, aby jednotlivec celé to bohatství slovní podržel a všestranně prozkoumal!

Pokračujte statně dále, bratří milí, vám dal osud velkou úlohu, jste přední strážé německého buršenu, nenechte se zastrašit nižádnými překážkami, nižádnými obtížemi, nedospělými lidmi vám v cestu kladenými! Upřímné moje požehnání posilniž vás. Pomněte, co vám řekli velikáni vaši, na př. pan Němec Kolatschek, že Slované nejsou oprávnění k národnímu snažení, jakož jejich „raizische und wallachische Sprache“ kultury schopna není, že budoucnost jejich není jiná, než aby byli poněmčeni, a pomáhejte všemožně ku vznešenému tomu cíli. Pomněte, co řekl váš velikán Gustav Freytag: „Du wirst mit dem.... Glase und dem Schläger.... in der Hand hier ein deutscher Soldat sein, der den Grenzstein unserer Sprache und Sitte weiter hinausrukt gegen unsere Feinde.“ — Er wies mit der Hand nach Morgen. — —

△

Každým dnem takřka ubývá našich starostí o budoucnost českého národa, ubývá jich tím více, čím častěji čítáme v německých listech články proti nám čelící, čím očividnější jest snaha publicistů německých, zvláště zahraničních. Sloh jejich jest, jakmile se nás dotýkají, zimniční, s patrnou ouzkostlivostí berou se důvody nejvynucenější, vyhledávají se fráze nejkroucenější, aby se dokázalo, že nemáme pražádné budoucnosti. „Rozhodně se nyní již může říci, že budoucnost Slovanův jest jen — poněmčení,“ praví. Jiný, avšak rozmyslný, napsal by taký výrok co osobní náhled, nikoli co pravdu „apodiktickou“; tak jedná však a jednati může pouze člověk silný a své síly sobě vědomý, slabý a své slabosti sobě vědomý staví se vždycky výš, křičí seč plíce jsou a namlouvá sám sobě, že protivník jeho jest pouhá otep proti němu, jen aby sám myslil uměle nabyté přirozeně hned zase nepozbyl. Němci za hranicemi bojí se o své bratry v Rakousku, bojí se o sebe, neboť cítí svou slabost a chtějí mít zálohu v silných a boje schopných národech rakouských. Přesvědčují je a dokazují jim, že všichni ti malí národové rakouští nemají budoucnosti leč v poněmčení, popichují je až k rozdrážděnosti, a kdyby přišlo skutečně k tomu, aby se jich v čemsi činně zastati měli, — nechají je sedět, poněvadž ani sami sobě pomoci nemohou. Dokazují jim vše frázemi, poněvadž jinak nemohou pro svou známou kolosální nevědomost o poměrech našich, kteráž zvláště při Němci překvapuje, jenž vzdělámostí svou světy pobořit neb alespoň poněmčit míní, a o nás Češích, jižto mu docela již patří a jež „německým pasem“ obkličuje, skoro praničeho neví. Frázemi

ovšem zaslepuje lehce mnohé krajany naše německé, víť, že právě tolik nebo spíše právě tak málo o nás vědí, jak on sám, víť, že na neštěstí své (v tomto případě přisvědčí k výrazu „neštěstí“ snad i nejurputnější Němec) neumějí posud česky a nemohou tedy čísti odpovědi, jakéž my podáváme. Mohli bychom podobně manevrovati, kdybychom se báli sděliti svému lidu, jakou budoucnost mu němečtí publicisté prorokují, on by nečetl nikdy těch prorocství, při nichž významno, že prorok sám musí se teprve k víře v ně nutit, a lid náš by žil, bujel, kvetl a sílil v blahé nevědomosti dál a dále. Cítíme však sílu svou všemi žilami probíhati a směle sdělíme lidu vše, nechť mu to již poslouží k výstraže nebo k veselosti.

Hlavní dva odpůrcí listy jsou mimo Rakousko Prutzovo „Deutsches Museum“ a Kolatschkovy „Stimmen der Zeit“. Dopisy své o nás obdržují vždycky z Čech samých; redaktoři podanému nerozumějí, lahodí jim však také svatodušní kázání o nicotě české a o vznešenosti Německa. Někdy ovšem dovolí sobě redaktor, že známým nám dopisovatelům červenou tužkou něco připíše, z čehož pak rozmilá nestvůrčata, praví Murfyové protiřekosti povstávají. Tak na př. vyzývalo před nedávnem „Deutsches Museum“, aby Němci ostražiti byli, jelikož „ze západu se Napoleon, z východu Češi“ na mě tlačí; a nyní zase hlásají „Stimmen der Zeit“, že nemáme ani síly ani budoucnosti. Věru výrok taký je co do nesmyslu velký jako Goliáš, co do obsahu malý jako pídimužík, jest to zkrátka — neobyčejně velký trpaslík!

Kolatschek (!) rozděluje národnosti v oprávněné a neoprávněné, totiž v také, které nějakou budoucnost mají, a v také, kteří žádné budoucnosti nemají, mít nesmějí a mít nemohou. Maďaři, Češi, Slováci na př. jsou národové, kteří budoucnosti mít nemají a nesmějí. Výrok tak smělý zcela jest schopn, aby krev rozkypěl a pěstě svíral, avšak časně ještě se vzpamatujeme a počneme

se srdečně smát, vždyť je to pouhý žert, pouhý překlad z některého francouzského žurnálu, jenže francouzský žurnalista pravil totéž o Němcích, co nyní Kolatschek o nás. Němci sobě rádi hrají, a když už jednou ve hře jsou, „dají ránu dál“.

První důkaz vidí Kolatschek, čili dopisovatel jeho, v tom, že západ evropský i s Amerikou „niveluje“ se, totiž že má věci zevnější stejné, stejný kroj, stejně přistříhnutý vlas a vous, stejné jídlo a pivo. Vousatý ten důkaz ovšem poráží slovanský náš západ docela, neboť na západu skutečně ještě nepokládá se za důkaz vzdělanosti pouze krejčí, friseur a jídelní cedule.

„Tam tři hlavní a vzdělané řeči, kteréž vlastnictvím 200 milionů jsou, a zde nesčíslný počet nářečí bez zárodků vzdělanosti nebo se zárodky velmi slabými, kteréž přívržence své často jen na tisíce počítají.“ Nechceme se hádat o cifry a o lehce vynalezené kulaté sumy, nechceme zde také chlubně poukazovat k Slovanům co k národu jedinému, divno nám ale, proč vážený dopisovatel neudal pouze určité miliony Němců a proč naproti nim nepostavil Rusy o několik milionů četnější, o nichž samy německé noviny, na př. ouřední „Preussische Zeitung“ vyřkly, že pro kulturu a svobodný vývoj činnější než Němci jsou. Kdyby německé časopisy byly věděly, že jejich slov užijeme, byly by ovšem bývaly opatrnější.

„Němec, Francouz nebo Angličan může směle půl světa procestovati a deset cizích jazyků sobě přisvojit, aniž by se něco jiného od něho očekávati mohlo, než že ducha svého obohatí. Svému národu a své mateřštině nestane se přece nikdy a nikdy nevěrným.“ Nikdy a nikdy! A což nebohý Elसान, což německé osady v Rusku a krajinách jihoslovanských, kteréž v druhém pokolení vždy již seslovanštějí?! To je ovšem divný doklad k smělému „nikdy a nikdy!“

„Zcela jinak má se to s malými, v sobě neuzavřenými národnostmi, jako na př. s českou, kteréž nemohou se vyhnouti styku s národnostmi vzdě-

lanějšími, četnějšími a zřízenějšími. Také národnosti, právě proto, že jsou slaby a slabými se znají, vylučují vše, co cizího a co pokrokem; rádi by zemi svou obklopili zdí čínskou!“ Jak na př. my Češi k podobné pokloně přicházíme, těžko udat. Jsme tak arogantní, poněvadž jsme se tomu od národa „vzdělanějšího“ naučili, že tvrdíme, že stojíme na téměř stupni vzdělanosti, jako vysoce vzdělaní Němci sami, ano ve mnohém ohledu o značný stupeň výše, poněvadž známe samy sebe a poněvadž známe to, co bratři naši na Východě a Jihu velikého učinili. Nemluvíme o národních písních a pověstech našich, o vynalezavosti našeho lidu v tanci, o světoznámé naší hudbě, čemuž všemu Němci dosti se již vynadivili, ale o našem rolníku na př. ví každý, že předčí svou vzdělaností, svou chutí ku čtení a svou touhou po vzdělání průměrně rolníky leckterého, „vysoce vzdělaného“ národa, každý ví, že spisy našich učenců překládají se do všech vzdělaných jazyků; že i Němci sami umístili přední naše básníky ve vzorném díle svém „Klassiker aller Nationen“. Byli by posledního se dopustili, kdyby výtvořily naše měly ráz nápodobivosti tak určitý a obecný, jak náš krajan Kolatschek tvrdí? A umělá poesie polská vyrovná se všem jiným na světě a z literatury ruské překládají Němci co nejpilněji! Jihoslované pak měli klasickou svou dubrovnickou dobu již tenkrát, když Němci o spisovném svém jazyku ještě ani tušení neměli. Květ doby dubrovnické rovná se květu literatury italské, z níž posud těžší právě ti Italiáni, kterýchžto otcové sobě písemnictví dubrovnického nanejvýš vážili. O tom všem Kolatschkovi spojenci ovšem ničeho nevědí. Co se však týká ostatních národů „menších“, kteříž buď slabé buď nižádné zárodky vzdělanosti nemají, nedokazuje nynější stav jejich praničeho pro budoucnost. V nynější době vyvinují se národové překvapně a co se týká skrovnějšího oněch počtu, není to pražádnou závadou. Nečetných Řeků ujímala se celá Evropa, majíc je za schopny samostatnosti v politice i kultuře, od nečet-

ných Dánů vypůjčili si Němci milerádi Oehlenschlägera a Andersena, jichž spisy sobě autorisovat dali, a s výtečným Consciencem, chloubou to praskrovňoučkého národa flámského, učinili totéž.

Ostatek výtečného toho článku čelí pouze proti nám Čechům. Bylo by zbytečno, uvádět a vyvracovat celý článek ten, jenž co vět tolik nepravd obsahuje; my pravdu známe a Němci ji znát mechtějí. Jen některé věty stůjtež ještě zde: „Národ český, pokud utlačován, měl naději, že sobě život zachová;“ — „Budoucnost Čechů, ne snad zdánlivá, ale jistá budoucnost Čechů jest p o n ě m č e m í.“ Větu poslední nazývá dopisovatel „apodiktickým tvrzením“.

Bachovo poněmčování bylo podporováno milionem bodáků a přece je národní snahy přemohly tak, jak roztrhne strom kořenem svým skálu, kteráž mu volné půdy popřáti nechce. A tenkrát, sevření a spoutání, měli jsme více budoucnosti než nyní volni a silni!

Že nám vytýká dopisovatel, že sobě tvoříme teprve názvosloví, jest právě tak směšné, jako by vytýkal někdo Němcům, že mají ve svém názvosloví více z ostatních jazyků evropských než ze svého vlastního. Však jest to naše „dělané“ názvosloví každému prostému rolníku známo!

„Slovany nespátřujeme nikde co nositele a zástupitele samostatné, původní kultury.“ Rádi stojíme na nohou vlastních a nechceme se opírat o zásluhy svých předků. To však přece podotknouti musíme, že ona reformace, kterou se Němci tak rádi honosí, původně z Čech vyšla, že jsme my to byli, kteří krví svou světu svobodu náboženskou zaopatřili. A měli jsme právníky, mediky a historiky česky píšící již v té době, když spisovná řeč německá nebyla ještě ani narozena. Dlouho po vytvoření spisovné řeči své psali Němci ještě vědecké knihy latinou a později frančtinou. Vytýká-li se nám, že celá naše literatura má ráz dělanosti a nápodobení, což jsme dříve již vyvrátili, tážeme se zase, jak dlouho tomu, co se slavná literatura německá zprostila otroc-

kého nápodobení francouzských a anglických vzorů, a jsme každé chvíle hotovi, na novější krásné německé literatuře dokázati, že silně opět na vadu dřívější stůně.

Řekli jsme z počátku, že Němci chtějí, cítíce vlastní svou slabost, záštitu míti v bujarých národech rakouských. Ze článku Kolatschkova vysvitá však ještě mnohem více, tam zřejmě vysloveno, že se má Rakousko lupem Německa státi. My se snažíme upřímně a poctivě o zachování a rozkvět mocného a svobodného Rakouska, a jiní spekulují již na to, že „se ve své části rozpadává“. Konec článku jeví tendencí celého nejjasněji; praví: „Proto musí Němci v Čechách oko své nezvratně k Vídni obracet, a přijde-li doba snad nyní neda-
leká, také — k Frankfurtu.“ Naši krajané němečtí mají však více loyálnosti, než by se zahraniční jejich svůdcové rádi domýšleli. Jest a bude i jim svobodné Rakousko milejší než mlhavá politika frankfurtská.

Co se týká naší budoucnosti, jsme, ač budeme vždy ostražiti, bez starosti. Přáli bychom něco podobného sousedům svým německým, aby se jim jejich ministři sami pro slabost a neodhodlanost v sněmovnách veřejně nevysmívali, jak to před několika dny učinil Beust v sněmovně saské, a aby se jim nepříhodilo dále podobných skandálů, jako jest ten, že malé Dánsko mezi tím, co Němci neustále válkou hrozí, zcela klidně odzbrojuje.

Č A S č. 122, 23. května 1861

△ V Praze 25. května.

Je nám všem tak dusno, že to až prsa svírá. To jaro začíná tak divně jako nikdy. Listí je sice opět husté a šťavnaté, trávníky se zase zelenají, květy tvoří celá oblaka bílá, celé sněhové lady, nebyla však ještě ani jediná bouřka. A přece celá příroda i se svým bejlím, jež samo sebe člověčenstvem nazývá, ví s úplnou jistotou, že bouřka přijít musí, tím krutější bouřka, čím déle se připravuje, čím déle ohnivé látky madyčuje, aby je pak náhle na nás vychrlila. Vše už si přeje, aby bylo už po bouřce, a abychom měli čistý volný vzduch; nebe ale je všude stejně žluté, stejně sirnaté, jako by najednou a se všech stran spousty ohně na nás zřítiti chtělo. Nevíme, kde se nebe po prvé rozevře; avšak tam na dalekém jihu houstne žlutost již v barvu oranžovou, tam snad zakrátko uvidíme již klikaté pruhy, odtamtud snad co nejdříve i k nám se blesky poženou!

Mezitím jsme však, jakoby na rozloučenou, ještě dosti dobré myslí. Ano, my žurnalisté jsme tak lehkomyslni, že pro zábavu ještě i vzájemné návštěvy konáme! Vidíš, milý mladounký „Čase“, to máš mému feuilletonu co děkovat, že tě zase jednou, byť i zcela nakrátko, starý sice, avšak dobře ještě zachovalý „Tagessbote“ navštěvuje. Snad se nehněváš ještě proto, že tě nazval „mladým“? Vidíš, asi před pěti léty řekla mu „Bohemie“ totéž, a on si z toho tenkrát také pranic nedělal! Teď je ovšem jinak, a znáš beztoho ty staré lidi, myslí, bůhvíco učinili, když zestárli! Přišel vás navštívit, a buďte tedy po slovansku hostinni, přátelé. Máme velký dům, a moje přízemí hodí se zcela pro pohostinské světnice, protož, přijde-li někdo, jen mně ho podejte dolů!

„Tak! Prosím, sedněte! I nebojte se, pane, že jsme mezi čtyřma očima! Vždycky zdráv? Ale? No to mne těší! — Prosím vás, cožpak bychom my žurnalisté věděli nového! To víte sám, že žurnalist tolik toho ví, že ani neví, kde by začal. Že už pustili Babinského, to jste četl. Chudák, Babinský, všude se teď o něm mluví, dvacet let, a k tomu ještě to neštěstí, že napsal před jeho vysvobozením Novohradecký jeho životopis! Teď prý je někde zahradníkem. — Novohradecký? I ne, Babinský že je zahradníkem! — vyjádřil jsem se jen poněkud nejasně. —

Ovšem, ovšem, zcela jste měl pravdu, co jste nám o německých buršech řekl! Vy máte vůbec vždycky pravdu! Jenže se dobře nepamatuju ze životopisů, byli-li skutečně nejprvnější učenci a básníci vaši dříve také vynikajícími burši; v jeho spisech našel jsem těch poukázek k tomu jakož i k vznešenosti burschenwesenu pramálo. To ale nic neškodí, — když vy to povídáte. — Pro něco jsem se ale přece na vás mrzel! — Proč? Pro ten výraz „ingrimmiger Humor!“ Vidíte, když jste někdy proti Čechům psával, což se, jak se nejspíše pamatujete, přece také někdy stalo, psal jste s takovým humorem, kdybych směl být nezdvořilý, řekl bych „jizlivým“, že jsem dlouho přemýšlel, jak bych ten druh humoru nazval. Na výraz „grimmiger“ nebo „ingrimmiger Humor“ jsem ovšem také připadl, měl jsem jej ale za nesmysl. A teď se vaše autorita proň vyslovila! Žeť nás vy Němci slovy musíte vždycky překonat! A moji přátelé v prvním poschodí také se na vás pro něco zcela podobného hměvají. Chtěli již několikráte a k tomu velmi odůvodněně o rakoušcích Němcích říci, že tito „chtějí svobodu, — ale jen pro sebe,“ a vtom vy jim chytře předejete a užijete výroku toho rychle proti nám! Nechcete cigáro?

Kolatschek? Dobře, dobře, — Kollatschek může být velmi hodný člověk, ale celý národ zabít, toť přece není žádná maličkost, to už přestávají všechny žerty! Víte, kdo tam píše? Už jej vydali ve fotografickém album,

koupil jsem si jej. Zdalipak jej poznáváte? — Že nevidíte dobře? To my už dávno víme, čtveráku, že dobře nevidíte. Ovšem, jest to také poněkud nejasná fotografie, fotografové vůbec neradi žlutou barvu — jak, usmíváte se? Snad jej již poznáváte? Já Vám pomohu! Počáteční písmeno je „P“ a celé jméno končí na „ling“. — No tak vidíte. Vždyť my víme, že jej právě tak nenávidíte jako my, jako všechny nepřátely českých snah. On se prozradil mezi jiným také tím, že Kolatschekovy „Stimmen der Zeit“ v Praze kolportoval. — Cigáro nechce táhnout? Vidíte, vidíte, a je to přece německé zboží!

Jak že pravíte? Že má Kolatschek pravdu, praví-li, že nám utlačování za posledního desetiletí živobytí zachovalo? Inu když myslíte! Proto jste vy také tak často nám ubližoval, proto jste povídal, že národ bez peněz není národ a tedy také ne života schopen, proto nás nazýváte stále ještě pouze jakous „stranou“, — kleté flašiny, pořád nás vytrhují svým „Hej Slované!“ — jak často jste se nám posmíval, že se nemůžeme zmoci ani na Národní divadlo! Dobře jste měl. Máte zajisté radost, že nyní přece se ho dočkáme. To ale ještě nevíte, že všichni čeští herci dostali od stavovského ředitele již výpověď a že se s nimi uzavrou kontrakty nové, pro častější hru a proto, že nemusí hrát více v německém. Myslím, že prozatímní malé divadélko pranic neškodí!? Jsme nyní již opatrnější a pokračujeme pomalu. Věru vás Němce lituju! My budeme již mít své české divadlo, vy ale svou německou flotu přece ještě nemáte; ach! každý národ má svůj smutek! Jakpak, kdybyste také začali v malém? My vám rádi několik kocábek přepustíme, máme jich v Podskalí dost; jen aby vám jich zase nějaký německý Hannibal, nějaký Dr. Fischer, neprodal!

Nikdy jsme vám neměli za zlé, že jste psal proti nám; zdravý národ musí všechno snést, a jsme dost konstitučního smýšlení, abychom vytrpěli náhledy i nejprotivnější! — Že jste šířil v Čechách vědomosti z národ-

ního hospodářství? Vždyť my to uznáváme! Chci vám sám některé doklady toho sdělit. Odpusťte však, budou-li moje doklady vypadat jako klepy. To víte beztoho, když nemá feuilletonista přísnější pensum v práci, hraje si s míčem klepů; někdy ovšem míč zalítne klidným lidem do oken a poleká je. Vaše nauka o národním hospodářství pronikla již všechny třídy. Ondy přemýšlel kdosi, jak by ušetřil vstupného na Střelecký ostrov a přitom přece na ostrově samém hudbu slyšel. Víte, co učinil? Šel tam již dopoledne a obědval na ostrově za 1 zl. 50 kr.! Vůbec jste učinil lid náš velmi chápavým! Před nedávnem vyhrál jistý pražský občan několik set tisíc zlatých. Měl o peníze strach a šel ku svému dosavadnímu domácímú na radu. Ten mu radil, aby žil nějaký čas ještě jako dosud, a aby vyprávěl, že peníze všechny již dal na nemovité statky. „Víte co, pane domácí, abych lidi ještě více spletl, zůstanu vám činži dlužen,“ odpověděl chápavý učeň.

Obchod? Ovšem, obchodu jste tak pomohl jako národnímu hospodářství. Neviděl jste ještě onoho muže v šedivém plášti v malostranském podloubí? Prodává nedohořelé kousky cigár! Za půl hodiny nasbírá jich po ulici plnou hrst a krám je hotov. Hrst je za nový krejcar a za nový krejcar jest pak malá sklenička jalovcové. Tím se také pomůže bořit monopol, jemuž taktéž nepřejete.

Jak? Vy již chcete jít? Je vám snad ještě nějaké cigáro libo? Nu sbohem, těšilo mne! Mne zde najdete vždycky, zachce-li se vašnosti přijít na táčky.“ Sbohem! Má skutečná úcta! — —

Tak! A mynší honem do arény! Bude se tam prý letos zase hrát česky, — až budou benefice. Chudáci naši beneficianti! Opět prodají o jednu „jistou“ lóži méně. Toho, který ji kupoval, zavřeli prý včera pro falešné směnky, jichž měl as za osmdesát tisíc zlatých vyhotovit. Pro takovou maličkost! A naposled jej budou ještě trestat! Jako by na tom záleželo, je-li o něco více papíru v oběhu nebo mén!

△ V Praze 31. května.

Má-li „Prager Zeitung“ svůj kříž s obchodními komo-rami a se školním radou p. Marešem, jež pořád zastá-vati musí v potu tváří svých, máme my zajisté tím vět-ší kříž se žurnalisty německými, již nás chvalitebně a stále zaneprazdňují. „Pr. Ztg.“ nalezne při svých klientech přece snad někdy něco, co na pohled krásněji vypadá, my však vzdor všemu namáhání nejsme s to, abychom seznali na svých odpůrcích jedinou jen ro-zumnou stránku, za kterouž bychom se zachytiti a kte-rouž bychom logikou přivésti mohli k poznání lepšímu. Vidíme všude ve všem toliko nesmírnou nenávisť proti nám, kteráž ve výstřednosti své tragický ráz svůj až ztrácí a v komičnost spadá, vidíme nenávisť, která se žádných prostředků nehrozí, ani nízké, původce svého hanbou znamenající lži. Víme, že někteří tuzemští Něm-ci, jak jsme se na zemském sněmě přesvědčili, jak se z ra-dy říšské každého dne přesvědčujeme, nejjizlivějšími našimi odpůrci jsou, a rádi bychom, nechtíce celému ná-rodu ukřivditi, předpokládali, že jen někteří z krajanů našich dovolují sobě přechvatů takých; nikde však ne-vidíme a neslyšíme, že by ostatní krajané naši němečtí se počínání takému opírali alespoň slovem, a pohlédne-me-li ven do říše sousední, čteme-li zprávu o jediném sedění sněmovny pruské, ustrneme a podívíme se, jak zřejmě nepřátelsky počínají sobě tam proti nám Slova-nům, s jakou labužnickou choutkou dovolují sobě vše, cokoli nám ubližuje. Dosti jsme se nalákali „německé“ kultury, jakž sousedé naši vše nazývají, co jejich i co cizího, dost často jsme slyšeli, že národ německý je národ ideelní, že on nejspíše ze všech národů pravé svo-bodě rozumí a jí schopen jest. Neznali jsme nynější

Němce sice co muže činu, ale myslili jsme, že alespoň projevované myšlenky jejich upřímné jsou. My Slované tak lehce uvěříme všemu, cokoli se nám objevuje co krásné a vznešené! Právě my mladší nestydíme se za slabost svou, aniž jí zatajujeme, věřili jsme pevně a viděli jsme zpředu již pravý ráj mezi námi, snahy společné, nikde zlozvuk, nikde nesvornost. Sen náš prchnul. Jsme o zlou zkušenost bohatší, kteráž zlé ovoce nésti může, — ač zajisté ne pro nás. Přiznáváme se i k tomu, že jest nám zkušeného líto. Co jsme ondy o slabosti německého národa podotkli, tomu jsou nejlepším dokladem nájezdy nám Čechům platící. Nečelíť tyto k ničemu jinému, než aby národ německý dle dávného zvyku svého rekrutoval z národů jiných, aby sesílil neporušenější rázností jiných. Rozhodného činu není však schopen, nemá ani dosti síly vnitřní, aby sama sebe k jednotě, k nejzamilovanější myšlence své, dospěl, bez níž zahyne v kratší době než jakou nám ještě do poslední hodinky určuje. Jeho zbraní proti nám jest tedy slovo.

Slova naše jsou poněkud příliš opravdivá, nemůžeme však odbývati žertem pouhým nebo náruživě vykřiknouti tam, kde se nám svatokrádežně sáhá do chrámu národní naší cti, kde se kalem hází po nejtišších a nejmírnějších geniech našich, k nimž pohlížíme s láskou nás rozechvívající. Elegický nás ovládá cit, jemuž se vysmívati nelze, neboť za ním skrývá se odhodlanost nejpevnější, a kde cit ten nastoupí, bývá marování velmi těžké!

Pan Adolf Kolatschek uveřejnil ve svém časopisu „Stimmen der Zeit“ opět jeden článek proti nám. O našem velikánu Jungmannovi mluví se tam doslovně následující:

„Češi mají vyvinutý smysl pro národnost, avšak jakým způsobem vzdělával se zde onde smysl ten? Nebožtík slavist Jungmann vyřknul, ovšemže několik let před konkordátem, ve škole, aby národní cit povzbudil: „Děti, pomyslete sobě, našeho Husa, svatého našeho Husa upálili ti čepičáci (zde nadávka pro vysoké kněz-

stvo)!“ — „Slunce zůstalo kvůli židům stát? Děti, slunce zůstane kvůli těm po..... židům stát!“ Nebo: „Děti, nyní vyženeme židy! (někdy také Němce).“

Povaha až ouzkostlivě čistá našeho Jungmanna jest známa, ještě známější snad učitelské jeho působení. Tisíce jeho žáků žijí v Rakousku i mimo hranice rakouské posud. Každý z nich vzpomíná sobě s láskou a úctou na někdejšího mistra svého. A když již nemohou tichému Jungmannovi ničeho vytýkati ani co do snah ani co do vlasteneckého působení jeho nad křišťál jasnějšího, sáhnou po životu jeho učitelském, vypravují anekdoty lehce smyšlené, a mnou sobě spokojeně ruce, vědouce dobře, že z každé třeba nejhanebněji vymyšlené lži vždy přece nějaká skvrna viseti zůstane. Těm a podobným odpověděl již jistý německý spisovatel sám prav: „Zdaž hanou to muži, když uličníci po něm blátem hází?“ — —

Ostatní části článku mezasluhují vlastně ani povšimnutí, jalovostí svou vyrovnají se známým již dřívějším nájezdům, a mohou leda smích vzbuditi a k zábavě posloužiti. Aby pražský dopisovatel všechny své články z Čech datovati nemusil a novou formu pro staré své náhledy získal, píše nyní „z moravského mlýna“. Jeho mlýn je pravým ideálem. Ve mlýnu panuje život tak důmyslný, prostocitý, že jej Němec poznává co „základní znak své jsoucnosti“. (!) Ve mlýnu se sejdou hosté, zrovna tolik, mnoho-li jich pan dopisovatel potřebuje, a zrovna tací, bez jakých by se obejít nemohl. Mezi nimi je také jeden doktorand, důmyslný to člověk a velmi rozumný, který sobě nejspíše za dvacet tolarů někde v Německu doktorát koupí a pak panu Kolatschkovi dopisovat bude. Hospodář je Slovan a dobrosrdečný, trochu přihlouplý člověk, jenž se nám proto jen co úplný hlupák nelíčí, že slovanským sedlákům nadávat a vždy přisvědčit musí, když někdo Slovanům vůbec se posmívá. Hospodyně čte nejspíše ty německé klasiky, co tam ve skříni stojí; ne-li to, umí alespoň dobré cukrové dělat. Není udáno, od které německé mlynářky se tomu

naučila. Aby se rozmluva přece nějak zaplést mohla, přijede a odjede hned zase jistý „veselý“ farář, o kterémž dle pravidla: „Odešel, můžeme tedy o něm mluvit“, pochvalně se zmiňuje, že není tak jako ostatní páteři, kteří za voleb do zemského sněmu tak své plíce namáhali. Rozmluva je pak nadmíru duchaplná, zrovna vyměřená na tolik a tolik stránek; víc by snad pan Kolatschek tomu českému národu nevěnoval, dopisovatel nemůže tedy důvody ku svým tvrzením podávat, není toho také zapotřebí. Řečníci vystupují jako marionety, kdykoli jich patron potřebuje; vzdor změně ve hlasu vidí každý, že zde jediná osoba mluví za všechny.

Nejdříve slyšíme z úst hospodářových, jak daleko stojí sedlák slovanský za sedlákem německým! Pak se mluví o budoucnosti, kteráž patří stavu měšťanskému, jenž, samo sebou se to rozumí, ryze německý jest. Neodpírá se však, že Slované platí více daní než Němci, tedy rolníci více než měšťané. Zato mají Němce mezi sebou, kteříž působí co „kvas“ blahodárně; jejich „převaha byla vždy zcela přirozenou, a povstala sama sebou“. Za touto větou nestojí žádné výkřičníky!!

Příjemno jest nám, dovíme-li se, že Moravané mají slovo „Čech“ za nadávku, jakož se neméně zase podíváme, že Uhři měli Němce vždy radší než Čechy. — „Und wer da lügt, muss Prügel haben!“ praví Mirza-Schaffy.

Geograficky se nám pak dokazuje, že nemůžeme s Moravany býti nikdy jedním národem. Poukazuje se ku mapě, nejspíš ku mapě „celého Německa“, na kteréž jasně se vidí, proč Němci jediným národem býti mohou a také jsou!

Pan doktorand ví mnoho, velmi mnoho, a všechno to poví, začož jest mu hospodář Slovan tak povděčen, že se přizná, že „nejlepší část své bytosti“ od Němců má. Což by bylo bývalo z nebohých jeho dětí beze škol německých! Což by se byly mohly vědám „po česku“ učit?

Na konec rozmluvy opakuje se krátce a pěkně přehledně obsah všeho mluveného, a víme nyní jasně, že

němčina je jazykem světovým, že bude v Rakousku
vždy odznakem vzdělaného člověka, a jsme přesvědčeni,
že „Němec snahám našim spravedlivým nikdy překá-
žeti nebude, již dle smýšlení svého a své přirozenosti
ne!“

Jsme ustrnulí, bijeme se v prsa a žalujeme. „Ach ano,
to všecko jsme ovšem nevěděli!“

Č A S č. 129, 1. června 1861

△

Osobní neštěstí domáhá se u mužů spíše napínání všech sil, než aby budilo citlivůstkářství, neštěstí cizí má kolem sebe lesk poetičnosti a mluví přímo k srdci. Na zemském sněmě měli jsme, na říšské radě máme pro snahy své nešťastnou menšinu, avšak naděje v lepší budoucnost a pevné předsevzetí, že bezpráví odstraníme kroky muže šlechtíci, udusilo všechnu citlivost. Jinak jest nám, pohlédneme-li ku pruské sněmovně, ku truchlým avšak odhodlaným bratřím Polákům, již se zdají proto seděním sněmovním přítomni býti, aby jejich hlas povždy oslyšen byl.

Divné to principy, jakýmiž Němci svou politiku řídí! Na severu hrozí částečně německého národa danisování. Holštýn a Šlesvik domáhají se svých práv národních statně a celé ostatní Německo pomáhá jim, alespoň psanými notami, co nejvýdatněji. Otázku holštýnskou předkládají Němci spravedlivému a zdravému soudu celé Evropy, poukazují k nesplněným dánským slibům stran šetření německé národnosti, vypočítávají všechny školy, kteréž místo německé nyní dánské jsou, dovolávají se svobodomyšlnosti a humanity celého světa, dokazujíce důsledně, že není svobodomyšlným ani humánním, kdo meštrí práv všech národností. A na Východu, kdež sami vystupují co potlačovatelé cizí národnosti, šlapou nohama tytéž zásady, za něž by jinde třeba umírali. Lord John Russell učinil nový zprostředkovací návrh pro Dánsko a Německo, návrh to, který se dle náhledu německého časopisectva opětne neuskuteční. Tvrdí toto, že se ani dánské ministerstvo, a byť i několikráte obnovené, neopováží, aby naproti fanatismu dánského národa rázně vystoupilo a německou národnost chránilo.

Fanatismus ten musí se dříve událostmi vážnými zlomit. Nesmyslem bylo by prý, aby se věřilo dále ještě slibům dánským. „Dánské sliby se dávají, jak známo, jen proto, aby se nesplňovaly.“ Totéž mohli by Poláci říci o slibech německých. Němci holštýnští mají však alespoň tu výhodu, že se jich ujímá evropská diplomacie, že tedy Dánsko nemůže ve všem svévolně jednati. Poláků neujímá se diplomacie posud, nechť však zarazí německopruští sněmovníci úsměšky své! Práva národní a pravá tedy svoboda dochází vždy opravdovějšího uznání, diplomacie mívá cesty podivné a obraty náhlé, a úsměšek může náhle zledovatět a tvář posud veselou strašně zohyzdit.

Na pruském sněmě jsou Poláci pravými mučedníky, tragickou svou vytrvalostí připomínají nám však mučedníky za věci nejsvětější. Stokráte postavili se již v boj pro šetření posvátných svých práv, stokráte byli nerovnou zbraní poraženi. Vzдор sterým porážkám však vytrvají přece na místě svém a za nejbliže příští příležitosti tasí s obnoveným ohněm opětně parlamentární svou zbraň, byť i neočekávali šťastnějších výsledků.

Při posledním sedění zahájil poslanec Morawski novou parlamentární seč. Výsledek byl týž co dříve.

Ministr slíbí v sněmovně, že nedá do Poznańska na př. jiných zemských radů, než kteří mají všechny zákonem předepsané vlastnosti, kteří jsou tedy buď rodilými Poláky, buď se alespoň v polštině dobře znají. Zemští radové jsou jmenováni, a objeví se, že v celé provincii nalezájí se toliko dva, kteří nuzně polsky znají. Některý řečník polský počne o tom mluvíti poukazuje k tomu, že poznaňský zemský rada polsky uměti musí, má-li vůbec působiti. Praví, že sněmovna ovšem vyjádřila se proti tomu, že polský jazyk oprávněn jest při ouřadech, ač se náhled taký protiví patentu okupačnímu a dřívějším usnešením sněmovním, — vtom povstane v sněmovně velký nepokoj a president přerve polskému poslanci řeč a tvrdí, že řečník nesmí o ničem jiném jednati než o zemských radech vůbec.

O otázkách národních namluvili prý se Poláci již tolik, že to sněmovnu již omrzelo.(!) Řečník se nenechá odstrašit a mluví o spravedlivých svých stížnostech dále, president mu několikrát ještě přerve řeč, až mu nakonec i slovo vezme. Nato ubezpečuje některý ministr, že se jedná v Poznaňsku zcela dle práva, že však není ani dosti Poláků ouřadů schopných. Jiný Polák podotkne na to, že sobě sněmovna ani peticí nevšímá z Poznaňska zaslanych a že petice ty, třeba 20000 podpisů opatřené, se nekonečně dlouho ležeti nechávají, kdežto přece spravedlivá stížnost třeba jediné osoby rychlé pomoci zasluhuje. Některý z poslanců německých posmívá se tomu, že na peticích polských tolik křížků místo podpisů se nalezá, a má za důkaz neschopnosti, co Poláci za vinu vlády, za vinu nedostatečných škol mají. Bentkowski, Niegolewski, Cieszkowski a jiní výteční mužové povstanou a řečnějí, v sněmovně panuje však schvální hluk a nikdo neposlouchá. Ministr chce tomu konec učinit a žádá od Poláků důkazy k žalobám jejich, nikoli prý frází. I vstane tedy jeden řečník polský a dokáže, že i ministr záležitostí vnitřních, i ministrové spravedlnosti a financí porušili zákony. President rozhorlen kárá řečníka, že uráží ministry; tito jsou pak spokojeni skromně již se zadostučiněním presidentem zaopatřeným a žádají jen důkazy. S celou haldou dokumentálních důkazů kráčí jiný Polák k řečníšti. Hluk dosáhne nejvyššího stupně, aniž by president sněmovnu napomenul, — větší část německých poslanců opouští sál! Řečník počne mluvit, po pátém již slově okřikne jej svobodomyšlný pan Vincke slovem: „K věci!“ — „„Vždyť jsem při věci!““ — odpovídá takřka bolestně řečník a mluví dále o policejní libovládě v Poznaňsku, o ouřednicích německých, kteří se jen za pruskými a ruskými řády honí, kteří sami pobuřující proklamaci v Londýně tisknouti a pak mezi Poláky rozšiřovat dávají, aby práva měli k žalobám. Pro vše, cokoli udá, má důkazy při ruce; vyzývá, ano žádá za přísné vyšetřování, kterýmž se řečníkovi stále hrozí.

Hluk však vzmáhá se ještě dále, okřikování nepřestává, a řečník, vida nezbytí, zakončí konečně nikoli v zoufalosti, avšak v nejvyšší mužné odhodlanosti větou náruživou sice, ale trefnou. President je u velikém rozkvašení: „Žádám sněmovnu, aby se vyjádřila, že řečník porušil nejjednodušší ohledy slušnosti, mravnosti a vlastenectví způsobem nejrouhavějším!“ Sněmovna, vyjímaje ovšem Poláky, tleská bouřlivě. „Vidíte, jak sněmovna o vás soudí,“ podotýká president. Řečník chce mluvit, president jej však nepřipustí ani k slovu! — Rokování je ukončeno, — rovnalo se všem předešlým. Poláci nejsou však odstrašeni a přednesou své stížnosti jindy zase; pak se jim ale řekne, že se věc ta již posledně vyřídila!!

Ano, sněmovna soudí, svět však soudí také! Náruživá ta „fráze“, kterouž Niegolewski, neboť on byl řečníkem posledním, zakončil, ozývá se v milionech stejně smýšlejících, zatřásla klenbou a hučí posud sněmovnou dále na výstrahu těm, kteří nyní v přepychu své vylhané svobodomyslnosti slyšeti nechtějí. Nad sedadly polských bojovníků vznáší se ona co mrak, jenž hrozivě praví: „Vymýkáte-li nám zákon z rukou, dáváte nám pistoli do rukou!“

Č A S ě. 132, 5. června 1861

△ V Praze 13. čerona.

Dovídám se, že onen pán, jehož školního dozorství jsme se řádně již přesytili, vzdáti se chce sice dohlížení na české reální školy, že však zamýšlí v těchže českých místech podržeti dozorství nad školami d í v č í m i. Bůh račiž nás uchrániti milosti té, my se jí milerádi odříkáme, neboť jest nám na dívčích školách právě tak záleženo jako na všech školách ostatních.

Naše dívky mně odpustí, řeknu-li, že jsou nám — k velké strasti. Že je vzdor tomu přece, a někdy i velmi milujem, jest jenom důkazem předobrého, často zneuznávaného mužského srdce. Avšak nechci dnes žertovat. Společenské poměry naše jsou přesmutné. Jest nám, jako bychom my mužští ve vyšších svých snahách stáli osamotnělí, neporozumění ženskými a jimi nepodporováni, jako bychom pracovali pouze myšlénkami chladnými, bez citů měžných, kteréž by nás v okamžicích umdlenosti ovlažiti, znovu posilniti, ano myšlénky naše k živějšímu letu přivésti a jim k tomu dopomoci mohly, by v ohnivý čin dozrály. Kde ženské pohlaví není proniknuto těmiže snahami jako pohlaví mužské, ovšemže ve způsobě a míře své, stává se často závažím, vadícím a i překazujícím, jak to u nás často vidáme.

Čeho především v kruzích svých pohřešujeme, jest živý společenský život. Tak zvané „společnosti“ patří u nás na příklad již k znamenitým výminkám, kteréž podnikateli jisté jmeno zaopatřují a o kterýchž se dlouho mluví co o události. Za dob největšího ponížení byla kavárna, hostinec, veřejná procházka jediným místem, kde jsme o sobě a svých strastech porozprávěti mohli. V Polsce nahražoval domácí život v nejtěžších dobách scházející život veřejný. V salonech polských scházeli se

mužští i ženské, hlavním cílem jejich byla Polska, vedoucí myšlénkou jejich Polska a opět Polska. Upevňovali se vzájemně v náhledech svých, posilňovali k dalšímu boji či k dalšímu utrpení. A ženštiny polské, dívky či paní, neměly posledního slova; známo, že vlastenecký zápal jejich převyšoval i vřelost takto zajisté v ohledu tom dosti ohnivých Poláků. „U nás jináče!“ musíme skoro při každé příležitosti opakovati. Společenskému životu překážel již dualismus národností, jakož všude překážeti musí, kde jedna národnost násilím povýšena, druhá ponížena jest, a kde se tedy nenávisť třeba neuvědomělá a s ní nedůvěra vzbuditi musí. A kde se skutečně nějaká společnost v soukromém bytu sejde, je to společnost čistě mužská, v níž se třeba ani sama domácí paní neobjeví, — nemá smyslu pro rozpravy naše, zábava by se ze zdvořilosti obrátila k věcem titěrným! Máme jen několik veřejných zábav do roka, které nesou vyslovený ráz český, k nimž se zve mnoho a mnoho dám, kteréž by tedy dle naznačeného rázu měly také vyslovenými Češkami býti. Avšak víme, jak většina těch dam smýšlí. Bály na Žofíně jsou skvostné, výborové skutečně vybíraví, bylo by skoro hanbou, kdyby tu neb onu dívku nedošlo pozvání. Nastane tedy i honba po zvacích lístcích. Tytéž dámy, kteréž před čtyřmi dny tančily na německém právnickém plesu, na kterémž by za žádnou cenu nebyly česky promluvily, tančí nyní na plesu českém, donutí se k několika slovům českým, praví, že je jim jedno, česky či německy, a přinutí konečně galantního tanečníka, aby „kvůli jejímu usnadnění“ mluvil německy. Nepřišly kvůli společnosti české, nýbrž aby tančily a se bavily, nemajíť smyslu pro kruhy naše. Valná část ostatních děvčat mluvívá sice s okázalostí v kruzích našich česky, — avšak jen v kruzích našich, mezi sebou jim „to jde líp po německu“. Skrovná, přeskrovná jest hrstka těch, které šťastnou náhodou vychovány byly tak, že jest jim přesvědčením, co jiným hračkou. Avšak a i ty neměly skorem ještě dostatečné příležitosti, aby smýšlení své osvědčily.

I maličkosti mluví proti nim. Kdykoli jsou na př. rekvie za některého zemřelého našince, darmo bys hledal děvčat našich v klenbách kostelních, jest jich tam jako oas v Sahaře; při každé však svatbě uzříš sílu známých dívčích tváří v kostele, — aby obdivovaly nevěstin šat a seznaly ženicha.

Nemůžeme však za vinu pokládati dívkám, co vinou jejich není. Vinu celou má posavadní vychování, posavadní školy. Kazily nám školy naše i mužskou mládež, jakž teprve citlivější a měkčí ženskou! Dualismus národností a vychování zlomil nám již mnohé mocné duchy, jež jmenovati a vyčísti můžeme, neb alespoň nepřipustil, aby se úplně rozvinuly, — jakž by neměl zlomit neb přetvořit poddajného ducha ženského! Mladík trvá déle ve školách než děvče, on může dualismus konečně přece lehčeji překonati. A hledělo-li se ve školách jiných k poněmčení, hledělo a hledí se k tomu ve školách dívčích tím více. Dějí se v tom ohledu posud věci skutečně podivuhodné. Abych uvedl jeden alespoň příklad, vypravuji následující: Na Malé Straně jest jedna dívčí škola, o níž již v časopisech sděleno, že tam zapovídá se děvčatům česky mluvit. Na tom nemá však jistá učitelka dosti. Mrzí ji, že děvčata mají česká jména, překládá jejich jména tedy do němčiny a vyvolává je pak — v překladu. Tak se stalo v moudré její hlavě z „Liškovy“ — „Fuchs“, z „Kličkovy“ — „Schlingel“ a z „Dobrohlavovy“ — „Gutkopf“!

Ani toho dívkám neklademe za vinu, že viděly v němčině něco vznešenějšího; spatřovalyť ji vždy v uniformě důstojné, a uniforma činí na špatně vzdělané dívčí srdce veliký dojem. Národní náš život neskvěl se posud v pestřích barvách, aby mnoho přitažlivosti byl do sebe míti mohl.

Mladí naši páni a vůbec mužští také sobě nebrali přílišnou práci, aby, co ve školách u dívek prunedbáno, později sami nahradili. Buď jim scházela příležitost, buď vůle, buď konečně i umělost k tomu, a sešli-li se se ženštinami, volili místo rozumné rozmluvy raději vyje-

tu kolej otřepaných frází a pohybovali se ve formách, v jakých i mnohý hlupec se konečně pohybovati dovede.

Ano ty formy! Formy učinily z většiny našich děvčat pouhé loutky, bezdušné pagody. Jejich duše jsou sobě v přemnohém navlas podobny, ve věcech zevnějších hledajíce výraz svůj. Lichotí-li muži často vnitřní boj, lahodí-li mu i neštěstí, má zase naopak žena stálou snahu, státi se alespoň co do vnitřního života svého úplně pokojnou a šťastnou. Bolestný činívá dojem, spatřujeme-li ženské citlivější nebo duchaplnější, jak se pachtějí po štěstí, jak se namáhají, aby sebe a život svůj v souzvuk uvedly se světem zevnějším. Naproti nim stojí ale přísná forma, neuprositelný, nezviklaný posud a nepřirozený společenský poměr! „Poddanství i tělesné i duševní jest osud tvůj“, — tento náhled panuje u nás více ještě než kde jinde. Mohlo by se o tom mnoho, přemnoho říci. Poměr ten nepřestane, pokud matky naše odchovávají budou „stromky jen kvůli květům“ a pokud dcery se tomu od matek učiti budou.

Nelady ty mohou v souzvuk přivedeny, společenské ty poměry naše mohou trvale zlepšeny býti pouze řádnými dívčími školami. A od zlepšených těch dívčích škol požadujeme my zároveň, aby odchovávaly nám dívky česky myslící a cítící, z nichž by se pak i řádné české matky státi mohly. Nechceme orlů mít ze svých holubic, chceme však, když dívky naše s r d c e m mysleti musí, aby bylo srdce to české a aby myslilo česky.

Dívčí školy jsou nám před důležitým předmětem, k němuž všechen zřetel svůj obraceti musíme.

Máme-li však nyní mužskou generací, kteráž sobě spravedlivě stěžovati může, že bohužel se ani česky číst a psát (jakž teprve myslit!) nenaučila, tož máme i generací ženskou, kteráž sice již vychovatelkám odrostla, s námi cítit se však nenaučila, a přece budoucí pokolení, naději naši odchovati má. Nová doba veřejného života, zjinačené jím poměry společenské, napraví i zde mnoho, byť i ne všechno. Především pomůže však, budou-li

mužští více než posud hleděti k tomu, by sobě ženskou
pleť duševně sblížovali a odchovávali. Ženské jsou cit-
livé a chápavé, brzy poznají pravdu i váhu slov: „Máte
budoucnost, máte vlast, máte mládež naši v rukou svých.
Cokoli do kypré půdy zasejete, vzejde, cokoli v outlou
větev vštěpíte, ponese ovoce. Pomyslete, že se z mláde-
že na spásu lidstva státi má to, čím my jsme se nestali,
ale státi měli!“

č A S č. 140, 14. června 1861

△ *V Praze 17. čerona.*

Všechno letos krásně pučí, vzchází a vychází. Travi-ny, osení a stromy dávno již vypučely a vzešly, s nimi pučí a rozkvítá lid, dosti často právě tak nevinně, jako onyno. Svoboda vychází z dětských střevíčků, reakcí ze starého haraburdí. I lenivý měšťák vychází, ovšem pouze z bran, aby vyšel z dusného vzduchu a kouře ulic a aby zotavil se čerstvým vzduchem, slunečním vedrem, špatným pivem a bolením hlavy. Každý sobě vyjde, i zaprášené ouřadnické departementy na „majá-le“, jak jmenují jarní vycházky své. Vyjdou sobě časně zrána se svým přednostou, nasnídají se však dříve „u rovnoprávnosti“, na znamení, že po celý jeden den s přednostou svým budou mluvit i zpívat i moci skoro jako se sobě rovným. Ano, nemáme již pouze rovno-právnost na papíře, máme ji již i na skle, totiž co ná-pis kavárny. Ve skutečnosti jde to s rovnoprávností, jak známo, liknavěji. Jistý pražský ústav dívčí, panny J....ovy, má povolení býti ústavem českým, učí se tam tedy češtině zatím — — jednu hodinu za týden. Pamatuji ještě, že táž vlastenecká panna o historické slovanské mši na Svatováclavském náměstí skvěla se v národním šatu. Časy se mění, jakž teprve dívčí ústa-vy! Vždyť známe i dívčí ústav paní A....ové, v němž schovanky nesměly dříve s jiných stolů jíst, než na kterých bylo voskové plátno s nějakým vyobrazením z české historie, na př. Horymírovým skokem; nyní tam však Horymír již doskočil, a děvčata nesmějí se u těch-že stolů ani — česky modlit. Ano, vychází-li všechno, až na tu rovnoprávnost a ledacos jiného ještě, na př. svobodu tisku, paměť naše nevychází a víme leckteré historky z dávnějších i bližších dob.

Nedivme se, že měšťák tak rád sobě vyjde z městských zdí. Měšťák je vůbec změny milovnější a i potřebnější než venkovan, a k tomu vábí jej tolik a tolik lákadel. Všechny domy pražské polepeny jsou pozváním, cedulemi to v nejrozmanitějších formách, s terčí, obrubami, panáky a celými růženci ručiček, a v nejpestřejších barvách, že ti až oči přejdou, a mníš viděti pak zvací ty cedule ve vzduchu, na drožkách, i na obličejích všech tebe potkávajících. Těžko se rozhodneš, všude tě zve „zvláštní hudba, zvláštní pivo, zvláštní pokrm, zvláštní obsluha a zvláštní tanec“. Není ale divu, i když se vylákati necháš; divím se jen tomu, že někdy již celá Praha nevyputovala na Rohanku nebo do Nuslí. Jen na jedinkého neběře ohledu veřejnost, jen jediného opuštěného nevyzývá žádná cedule, jediného nevybízí nikdo a nikdo, aby sobě také vyšel, totiž našeho — *Musejníka*. A přece by mu tak dobře posloužil venkovský vzduch, aby zvadlé jeho oudy opět okřály. Letos však bohužel není prý více proň naděje.

Někdy sobě vyjdeme ovšem i bez všelikého vyzvání. Buď nás pudí neodolatelná jakás touha po spatření širé zelené přírody, buď i jiný cit a jiný záměr. Především na př. kráčel jsem, puzen takým citem neodolatelným, branou ven a rovnou cestou k Volšanskému hřbitovu.

Divný cit mne ovanul, když jsem vkročil brankou na hřbitov první. Není tomu dávno, snad asi rok, co jsem zde chodil sám a sám, od hrobu k hrobu, vyhledávaje odpočínky těch, kteréž více milujeme než samy sebe, více než přemnohé ze živých posud našinců, neboť nedělí nás ani osobní nenávisť, ani náruživost jakékoli, a vzpomínka na poklesky skrovné, dopustili-li se vůbec nějakých, zahynula a odváta jest posledním jejich vzdechem. Mnoho a mnoho myšlének rojilo se v lebce mé, elegických a rozechvívajících, — však jsem je tenkrát napsal, myšlenky ty, ano napsal, — ale —! Cokoliv jsi tenkrát ještě vyjádřiti chtěl, musils vyjadřovati obrazně, skrytě, i pravda nesměla se přímo říci, musila se skrývati pod květný koberec jako nějaká jedovatá zmi-

je. Vždyť bylo tenkrát již hrdinstvím, když jsi se osmělil vysloviti pouhé jméno Havlíčkovo!

Bloudil jsem tedy opět od hrobu k hrobu, vzpomínal na všechny, i na ty, kterých hrob jsem ani více nalézt nemohl. Konečně jsem se usadil opět u hrobu Havlíčkova, „kde se to tak měkce sedí a tak dobře pláče!“ Kdež by měl také člověk za nynější doby, když Volšany navštíví, raději sobě pohoviti!?

O málokterém člověku smíš říci, on zasloužil sobě hrob svůj, tím řídčeji, že zasloužil sobě hrob v srdci národa. A o málokterém smí se tak jistě vysloviti, že v hrob ten vešel v pravou hodinu jako o Havlíčkovi. Ne snad, že by byl Havlíček se později přežil v lásce u lidu svého, nikoli, k tomu jej lid ten příliš miloval, on ale byl získal sobě již lásku nejohnivější, trpěl pak za to, jako každý, kdož lásku káže nebo získá, trpění to ukončilo se teprve pak, když síla jeho životní již zlomena byla, — a hrob jej vysvobodil od chorého, s duševní strastí zápasícího života. Krátký čas a hrob jeho stal se vítěznou branou k slávě jeho. Za hrobem zjeví se pravda, ano, za hrobem Havlíčkovým zjevila se pravda slov jeho, že národ náš a svoboda jeho nevyhyne nikdy — nikdy! A za hrobem se i Tobě, duchu Havlíčkův, zjevila pravda, že národ nikdy nezapomene těch, kteří pro něho žili a dožili. Tráva, která na Tvém hrobě roste, květ, který z prsou Svých vysíláš na slunko naše, ať Ti vypravuje, čím nám jsi. Smrt Tebe nám nelítostně odňala, vždyť smrt ta odejme nejbohatší matce milé jí dítě, jakž teprve chudé naší matičce vlasti. Mnoho světla dals nám již, tráva na Tvém hrobě řekne Ti, že ještě více světla potřebujeme, ač posud i světlo nám již dané oči ještě oslňuje, že mnohou pravdu posud nechápeme, kterou jsi nám sdělil.

Slyším četné kroky. Silný houfec mladíků blíží se k Havlíčkovu hrobu. Odstoupím stranou. Přišli jej navštívit, zapět i pomodlit se, a ověncit pak hrob. Odešli pak ku hrobům ostatních našich výtečníků. Mělať druhého dne se slaviti slavnost májová!

Sotva byli poodešli, přikročila dvě děvčata, která byla po celý obřad vzdálena stála. Přikročily a položily druhý věnec na hrob, zelený s bílými květy. Byly jednoduše oblečeny, poznals, že jsou z třídy pracovnícké. Byly to dvě pomocnice z jedné pražské kněhtiskárny. Nemají obě více otců svých, neboť tito dávno již jsou zakopáni a zase vyhrabáni; bolelo je, že nemohou hroby otců navštívit a ověncit, vzaly tedy ušetřený groš svůj, koupily věnec, vyprosily sobě dvě hodiny a šly k hrobu Havlíčkovu. Zde klečely, modlily se a plakaly jako u hrobu vlastního otce.

V druhý den nestačila ani místnost nade hrobem, tolik tam věnců skvostnějších i chudších. Svět se obdivuje Pařížanům věncícím každoročně hrob Bérangerův, muže, my jsme se tomu nemusili teprv od nich učit.

Šťastný národ, jenž má mučedníky! U hrobů jejich stane se i blbec myslitelem, z každé kapky jejich vyrostou nové, pro vznešené zájmy i k mučednictví odhodlané srdce!

Č A S č. 143, 18. června 1861

△ *Ve Vídni 20. čerona.**

Vracím se právě ze sněmovny poslanců. Včera jsem nebyl s to, abych o krvavém tom parlamentárním boji, za nynější rady říšské nejkrutším, bližší zprávu podal, dnes pak vám večer přivezou německé listy již celou historii boje i s příslušnými chvalozpěvy. Dnes jsem však šel podívat se na bojiště, spatřím-li ještě nějakých sledů po včerejšku. Sněmovna byla prázdná, mrtvá; jen s druhého konce zaléhal ke mně chvilkami praskot prken, kteráž zaúpěla pod nohama sluhy, stírajícího prach se sedadel. Červená ta sedadla usmívala se při nezastřených oknech ještě veseleji než včera; těm nerozumům jest to jedno, zdaliž jejich majetník vítězí nebo klesá, jen to je zajímavá, vrtí-li se onen na nich v nevrlosti, náruživosti či nevyplněné a pro řečnickou nedochůdnost také nevyplnitelné touze po skvělém vyslovení tajných posud myšlének, nebo sedí-li zticha a nepohnutě zahloubán v smutku. Boj parlamentární nezůstává patrných pro oko známek, třeba tu celí národové proti sobě stáli; myšlénka zápasí s myšlénkou, slovo se slovem, ač i při tomto boji rozhoduje konečně hmotná síla, neboť pouhá myšlénka nevítězí. Když jsem dnes tak v prázdné sněmovně se procházel, zdálo se mně, jako by vzduchem se pomalu vznášely a hýkaly mrtvoly padlých ideí, zmařených nadějí. Fantasie má viděla ossiansky obrovské a mlhovité postavy dvě, zavražděnou svornost a ubitou důvěru ve spravedlivost.

Stenografické zprávy a časopisy přinesou vám sice věrně každé pronešené slovo, tenkrát by měla ale přijít s sebou notová příloha, aby podala tón, jakým se co

* Dopisem tímto začíná náš feuilletonista Jan Neruda, jenž se schvalně do Vídne odebral, řadu obrazů z rady.

proneslo, a fotografické album, abyste viděli na př. škodylibou a vítězoslavnou tvář Kurandovu, s jakouž celému národu našemu slabost vytýkal, a to na základu tomtéž, na kterém jsme k slabosti té násilím přivedeni byli. Proto tedy, že nemáme těchže sil k revoluci jako Maďaři a Poláci, nesmíme také totéž žádati právo! Jeden však skvělý výsledek mělo sedění to přece, výsledek, jakýž i nejtrpčí porážku nám více než nahraditi může. Prvním svým řečníkem vyslovili veškerí poslanci čeští, že není a nikdy nebude politikou českou, aby k dosažení národních účelů se spojili se zástupci zastaralých feudálních a hierarchických náhledů a záměrů. Tím vyjádřením zaplašeny jsou strašáky clam-martinicovské odkázány jsouce tam, kam patří, totiž mezi překonané a leda násilím ještě na čas udržitelné haraburdí.

Byl jsem tomu nesmírně rád, že jsem vzdor unavení po cestě a ospalosti hned se byl odebral do poslanecké sněmovny. Galerie, na niž mně ochotně lístek zaopatřen, byla v pravém slova smyslu přeplněna, — očekávali, že Smolka se ve skvělé řeči odřekne dnes politické součinnosti s Čechy. Časopisy z Wollzeile to byly rozhlásily a řádně za to Poláky vychválily. Galerie vypadá zde jinak než v sněmovně pražské, kde se ani ruka pohnout nesměla, aby zatleskala, ani ústa otevřít, aby schválila nebo oponovala. Kdyby chtěl president pan Hein každé „bravo“ zamezovat, měl by mnoho a zcela nevděčnou práci. Pan Hein bere sobě sice rád práci s okřikováním, galerie ale nechává na pokoji, leda když je hřmot již přílišný, nebo když galerie trochu hlasitěji na př. Riegrovi srozumění své vyjevuje. Ostatně má dle obyvatelstva vídeňského i na galerii levice více přívrženců než pravice.

Byl jsem na galerii pravé, tedy právě naproti poslancům českým a polským, sedícím na pravici od předsedy. První pohled můj dolů do sněmovny dotkl se osoby, která zde pouze co host v lavici u pravých dveří seděla, totiž Palackého. Seděl zde spolu s bývalým mi-

nistrem finančním, baronem Krausem, s knížetem Rohanem, hrabětem Černínem a ještě as dvěma členy sněmovny panské. Přišel, aby slyšel, jak se ho dovolává zeť jeho, že Čechové nikdy svobodu náboženskou zkracovati nemohou a nebudou.

Nad sněmovnou trůní president pan Hein, jenž zapomíná někdy, že vlastně musil dříve lidem zvolen být za poslance, než mohl z milosti presidentem jmenován býti. Vypadá tlustě a velmi sám se sebou spokojeně. Výraz tváře nemá mnoho zvláštního. Vedle něho stojí zvonek, nejmilejší to panu presidentovi nářadí, a pak jednací řád poslanecké sněmovny, pěkný bílý, a nikoli tak ochmataný a rozečtěný jako knížka předsedy panského, o kteréž časopisy vypravovaly.

Levice mu často, někdy až vášnivě aplauduje, když — Riegra otcovsky napomíná, aby dlouho nemluvil (nejspíše proto, že to beztoho není nic platno), když jej okřikuje nebo mu docela slovo béře. Když se Rieger odvolal na § 36 j. ř., že každý na presidentovo „zur Ordnung“ sice se posaditi, na každý způsob ale dovolení obdržeti musí, aby se ospravedlnil, řekl mu pan president, že to nejde. Jiného o panu presidentovi už nevím.

O stupeň níže spatřil jsem dva známé písmavedoucí, „den bleichen Staněk und den bartgewordenen Prachemský“! Chudáci, musí to sobě ještě zapisovat! Ještě o stupeň níže sedí řada sekretářů a písařů, a zcela dole je pak ministerská „lavice“, kteráž sestává z dlouhého, zeleně pokrytého stolu a řady velmi pohodlných křesel, potažených červeným aksamitem. Na křeslech těch sedí tedy páni ministři, obyčejně mlčelivě a opravdově, jak důstojnosti ministerské přísluší. Jen státní ministr Schmerling usmál se několikráte nuceně na své kolegy, když Rieger řekl, že není všechno dobré, co pan státní ministr dělá. Ta bledá, nepohnutá tvář vedle něho, to je předešlý místodržitel český, policejní ministr nynější. Nejvýznamnější tvář má ministr Plener, jež jsem znal již z návštěvy jeho na českém sněmě.

Na nejkrajnější pravici sedí Poláci. Sedí těsně přihromadě jako na znamení, že jsou svorní a svorností svou silni a neustupni. Samé tváře výrazné, plny přesvědčenosti a přesvědčivosti. Nešťastná tak často Polska je přece šťastná počtem výtečných svých synů. Přeju toho Polsce zajisté z plného srdce, bolně se mne však přece ten srostlý hlouček synů jejích dotknul, vzpomněl jsem sobě na domov a slova Heineova — „wir and're haben schlimm're Schmach genossen.“ Vůdcem a hlavou Poláků jest dr. Smolka, jež Pražané znají již z roku spásy 1848. Jest to krásná, mužná postava. Obličej zastíňují husté plavé vousy, z nichž vyráží mohutný knír. Smolka je pravá personifikací nejčistší liberálnosti, ohnivé lásky k vlasti a národu a neoblomné odhodlanosti. Vlastností těch mu ani nepřátelé všeho, co slovanské, neupírají. Když mluví, mluví pomalu, stručně, jadrně; dle přízvuku a sestavení slov slyšíš hned Poláka. Je nestranný a zatleská pochvalně i odpůrci, když se místy s jeho náhledy srovnává. Za to jeho váží sobě i odpůrci, jak podotknuto. Věru pohnutlivé bylo, když Kuranda hlasem srdečností se chvějícím vypravoval, jak Němci dobře znají polskou historii z překladu, jak uznávají svobodomyslnost jejich a jak ten národ polský milují. — Jiných řečníků polských jsem neslyšel.

Hned v pořadí vedle Poláků sedí Češi, roztroušení po několika lavicích sem a tam, jako by místa ponechávali pro ty, kteří zde ještě nejsou a kteří řady naše sesílití mají. Poblíž Smolky sedí první řečník český dr. Rieger. Nechci ani jej ani ostatní členy české líčiti blíže; známe je všichni dostatečně, byť i leckterého teprve ze svého zemského sněmu. Nejvíce se mně líbila v Riegrově řeči místa, kde mluvil o utrpeních našeho národa, o historii a o bojích našich pro myšlenku, o rovnoprávnosti náboženské i politické. Zde byla nejvyšší opravdovost, oheň a uchvacující síla. Osobnost Riegrova činí i zde na obecnostvo, zvláště pohlaví ženského, velmi dobrý dojem.

△ Z Vídně 25. června.

Dnešní sedění bylo velezajímavé. Z počátku mluvili někteří Tyroláci, v. P u t z e r, v. R i c c a b o n a, d r. F i s c h e r Alois a dr. P f r e t s c h n e r, prvejší, aby dokázali snášelivost svých krajanů, poslední, aby dokázal opak. Pak mělo následovati podrobnější rokování o Mühlfeldových návrzích. S rokováním tím nedařilo se však příliš dobře, jakož vůbec se rokování o zákonech základních velmi slabě daří pro mínění základně rozdílná a v základním již se naprosto rozbíhající. Vidí se býti námítka Riegrova nyní zcela opodstatněna, že vlastně měl státní p. ministr zpředu již vypracovati nejdůležitější a nejznámější všem ústavám zákony základní. Snad by se bylo přece nějak rokování dařilo, kdyby nebyla náruživost doktora H e r b s t a vše pokazila a veškeré rokování na skluzkou půdu národní otázky převedla. Německé časopisy dosti často již poukázaly k tomu, že poslanci čeští náruživě sobě v otázce té počínají; zajisté měli poslanci naši i právo i povinnost spíše k tomu než Němec odjinud do Čech přistěhovalý, jakým dr. Herbst jest. Dr. Herbst nemohl se ani tak daleko ovládnout, aby nepronesl staré, dávno již otřepané a vyvrácené lži, že jsou nyní Němci v Čechách národem potlačovaným (!), že není v Praze ani německé národní školy více, atd. Konečně zapomněl se tak dalece, že naznačil co „nečestné“, sedí-li poslanci čeští a polští v radě, protestující proti kompetenci rady, ač dříve všeliké volby byli přijali. Zápal na lících Herbstových ustoupil smrtelné bledosti, když Polák Zyblikiewicz způsobem rázným mu oznámil, že výrok běře za záležitost a urážku osobní. Pan Herbst se sice namáhal dosti, aby Polákům rozhorlení privátně vymlu-

vil, nešlo to však více. Prof. Z e l e n ý vyvrátil Herbsto-
vo tvrzení jasnými fakty, mluvě klidně a rozmyslně. Ošklivý
dojem dřívější nemohl se však více setřítí. Mü h l f e l d o v a
řeč pro centralisování školních zále-
žitostí byla velmi dlouhá, a dosti plynná; minula se
však právem u pravice zcela s dojmem, neboť nemůže
tato nikdy připustiti, aby nepanovala v záležitostech
školských úplná autonomie zemská. Biskup Lit w i n o-
w i c z zapletl nato řečí svou poměry ještě více, stavě
se přímo proti Polákům a autonomii. Sedění bylo nato
odročeno, chtěliť umírniti dříve zlý dojem, než by se
dále rokovalo.

Č A S ě. 151, 27. června 1861

△ Z Vídně 26. června.

Před počátkem včerejšího sedění navštívil Dr. Toman dřívější své křeslo na levici, odlepil z pultu cedulku se svým jménem a přestěhoval se na pravici, kamž dle smýšlení svého rozhodně patří. Sedí nyní v poslední lavici druhého pořadí pravice, v rovné čáře za Klau-dym a Zeleným. Dr. Toman Vavřinec, poslanec kra-jinský, jest osobnost i zajímavá i důležitá. Postavy je prostřední a pohyblivé, hlavy však neobyčejně krásné a výrazuplné. Upozornil-li jistý časopis na jeho úplně jižní ráz, měl zcela pravdu. Kurandovi se ovšem tvář Tomanova nelíbí, jeť příliš do Giskry zamilován, a věnoval tomuto, jak jste čtli, zamilovaný feuilleton, psaný obrazně poeticky, jakoby vysoká píseň lásky. Vousy Tomanovy, jimž se Kuranda posmíval, patří mezi nejkrásnější, jakéž jsem kdy spatřil, jsou husté, dlouhé, jak eben černé, lesknavé a měkké. Z hustého obočí jiskří černé oko, oživené myšlénkou a poetickým zápa-lem. I ta pleš jeho jako by celkem podmíněna byla, nečiníc pražádného nemilého dojmu. Když mluví v par-lamentu, vymůže sobě čistý jeho hlas, jasná myšlénka a zápal dojem dobrý. Mnohem líp prý mluví však, udá-li se příležitost k řečnění v jazyku slovinském, jako na př. za příležitosti narozenin Palackého. I když mluví Slo-van velmi dobře německy, málokdy poštěstí se mu, aby rovněž vřele, rovněž odstínovaně řečnil jako ve své ma-teřštině. Tomanova řeč slovinská jest prý neobyčejně lahodná, milujeť on národ svůj nade všecko, jest nadšen pěvci svého lidu a naučil se od nich poetické formě. To-man jest miláčkem lidu a prospěje mu, jsa ještě mlád (teprve 33 lét) a velmi rozhodný, zajisté velice. Lid slo-vinský podává všem adresy nedůvěry, jakž jste čtli, kteří s Tomanem mehlasují.

Podobně rozhodný zastavatel svého lidu, jenže se u něho rozhodnost jeví způsobem zcela jiným, jest Rusín biskup dr. Spiridion Litwinowicz. Včerejší jeho řeč podala jasný obraz jeho smýšlení i povahy. Litwinowicz jest hlavní zastavatel Rusínů, užívá všech prostředků jemu přístupných ve prospěch svých krajanů. Obětuje autonomii zemskou, odmítne ji hravým slovem v ústech a zchytralým úsměvem na tváři, čímž i nejslabší své důvody zakrývá, odmítá ji, neboť nemá důvěry, že by samosprávou haličskou národ jeho neutrpěl dalších nátisků se strany polské. Nedůvěřuje, že by Poláci popřáli Rusínům dostatečných národních škol, a žádá proto upravení záležitostí školských hned na říšské radě; hned před tím se však vyjadřuje, že přeje sobě ve školských záležitostech zároveň školskou samosprávu nejen země, ale i krajů, ano i obcí. Vysvitá z toho opět nedůvěra, že by Poláci, i kdyby Vídeň o všeobecném rozhodovala, přece u provedení podrobném překážky klásti mohli. Jasně se obava ta zjevila v podivné antithesi: „Protož žádnou centralisací, ale také žádnou anexí!“ Nechci rozhodovat, jak daleko překročuje nedůvěra Litwinowiczova meze potřebné, myslím však, že těžce zkoušená Polska zajisté nyní bude spravedлива ku všem synům svým. Nikdo ale neschvaluje, že se zde před říšskou radou jednati má o vnitřních národních otázkách Haliče. Litwinowicz jest velmi chytrý a opatrný ve svých výrazech, skrovná jeho postava se mezi řečí někdy napíná, někdy zkracuje, ruce brzy po kazatelsku rozkládající, brzy jakoby v pobožnosti sepjaté, ani na okamžik neodpočívají. Hlas jeho má málo zvučného, dojemného a přesvědčivého do sebe, objevujeť se však L. co žádoucí spojenec tím více, an komanduje radě slepě s ním hlasujících rusínských poslanců. Jak jsem včera pozoroval, jest jeho úzké spojení s levicí a levým středem vysloveno již a ujednáno.

Poláci jsou Litwinowiczovými protivníky. Vypravuje se, že jej zvolili následkem slibu, že ani před nimi se do Vídně neodebere, ani proti nim hlasovat nebude. Co

se týká jeho kněžství, přeje prý náboženské rovnoprávnosti, žádá však, aby se při hájení rovnoprávnosti té slova „konkordát“ nevyslovovalo. — Vedle biskupa svého sedí ve dvou řadách rusínští poslanci, zcela nahoře v pravém centru. Jsou to nejvíce krásně rostlí mužové, s pěknými, dosti pečlivě oholenými tvářemi, a v malebném svém národním kroji. Jsou zde pouhými hlasovacími stroji a mají očividně dlouhou chvíli při německém jednání, jemuž nerozumějí (jediný Tarczanowski umí německy). Ostatně se jim ve Vídni líbí a zaopatřují sobě všeho pohodlí. Viděl jsem jednoho toho rusínského říšského radu na Landstrasse, jak sobě pro parno jediný svůj kabát svlékl a takto pohodlně nejhluchnějšími ulicemi dále kráčet.

O dvě neb tři lavice dále kupředu sedí mužným svým zjevem a kněžským svým rouchem zajímavý archimandrit Teofil Bendella. Promluvil posud jedinkrát, když překládal nějakou poznámku bukovinského poslance Řehoře Ilince. V obcování je prý velmi přívětivý. — Haličský kněz Leon Polowy je statná postava. Stav jeho kněžský jde mu nade vše a má velkou radost, když čeští poslanci na jeho pozvání rusínské služby boží navštíví.

Ostatní pravé centrum jest vyplněno muži nejrůznější povahy. Sedí zde také velkostatkářští poslanci z Čech, mezi nimi maršál náš, hrabě Albert Nostitz, jenž posud se slovy nedílel v rokování; hlasuje samostatně, avšak liberálně. Jmenovati sluší uvésti ze šlechticů našich ještě velevzdělaného hraběte Josefa Vratislava, jenž všude na veřejných místech, na příklad při návštěvách panské sněmovny s okázalostí česky mluví a ryzností své mluvy pozornost poutá. Před naším maršálem sedí baron Alexander Petrinó (z Bukoviny). Jeho smýšlení jest vám známo již z rokování sněmovního, jen to podotýkám, že když řeční, řeční dobře. Zevnějšek jeho jest velmi příjemný, dokona elegantní. Jest černé pleti, černých vlasů i vousů a jeví ve sněmovně velikou živost, často místo své opouštěje, aby sděloval

a se radil. Když včera Zyblikiewicz vyzývavě Herbsta za smělé řeči ztrestal, doručil jemu a Smolkovi Petrinó hned navštívěnký své na znamení svého, s nimi úplně souhlasícího smýšlení.

Levé centrum má některé historické notability. Těžce zkoušený P i l l e r s d o r f f (svob. p. František) ještě nyní obětuje se rozvinu života ústavního. Postava jeho jest již nahřblá, hlava jak mléko bílá. Mluví se všemi a je přívětivým ke všem, oči jeho jarně se ještě usmívají zpod zlatem obroubených brejlí, hlas jeho jest však již vetchý a třesoucí se. Předsedá šestému oddělení a všichni členové oddělení toho vychvalují jeho nevyčerpatelnou mírnost. Hledí smířovat extrémý a stále napomíná ku smířlivosti a lásce. Jeho působení co ministra r. 1848 náleží již do historie. Neméně zajímavým jest Antonín baron D o b l h o f f, bývalý ministr vnitřních záležitostí, napotomní vyslanec v Haagu, vůdce hnutí stavů dolnorakouských. Ve výrazuplném, mocným voussem zastíněném obličejí zračí se poctivost a rozhodnost. Z bývalých veličin jest zde ještě dr. F i s c h e r Alois (z Tyrolska), někdejší místodržitel Horních Rakous. Čtli jste z poslední jeho řeči, jak daleko ultramontánnost u něho sáhá; dovede se také rozehřát a slabá již prsa napnout, když se jedná o to, aby čest tyrolských svých krajanů uchránil. Poblíž sedí hrabě Richard B e l c r e d i, místodržitel slezský, muž ve sněmovně mírně liberální, v privátním životě prý velmi skromný.

Z centrum nezbyvá nám nikdo důležitější více mimo poslance z Čech Klementa B a c h o f e n a z Echtu, místopresidenta obchodní komory pražské, a průmyslníka Karla B r o s c h e, který, jak známo, první promluvil o zodpovědnosti ministrů. Oba snaží se právě nyní, aby způsobili srozumění mezi slovanskými a německými poslanci z Čech. Zde se skutečně může provolati nanovo českými časopisy přespříliš užívané „Zdař Bůh“.

△ Z Vídně 27. čerona.

Vášnivou odpůrkyní slovanské pravice jest německá levice. Zcela podle slov svatého Písma, nechce se zde levice nikdy k tomu znát, co pravice činí. A přece sedí zde tak leckterý z našich krajanů, s nímž bychom se rádi smluvili. Má-li vůbec kdy rozumná autonomie v Čechách rozkvést, potřebí zajisté především, aby nám porozuměli němečtí naši krajané, aby s námi zároveň za jedním kráčeli cílem. Považa naše zajisté připouští zcela dobře svornost a vzájemnost takou, a doufáme, že zdravý smysl druhé strany nedlouho neodolá náhledu, že bez spravedlivé svornosti vůbec ani vedle sebe žítí nemůžeme. Prozatím však žádoucích těch poměrů ještě není. Poslance české a německé dělí zde ve Vídni rozkvašenost, přenešena do Vídně již z Prahy, z českého zemského sněmu na říšskou radu. Přirozená příčina této rozkvašenosti byla, že Čechové musili se opíratí nepřirozenému volebnímu řádu, jímž bychom věčně se práv svých nedomohli, kdežto Němci nechtěli se vzdát poskytnutých jim práv, byť i nepříslušných. Sdělil jsem vám již, že někteří němečtí krajané naši, v centrum sedící, snaží se o nějaké narovnání. Těm však vadí výstřední levice, jsou terorizováni hlasem křičících autorit. Snad se jim podaří vplyvu toho konečně se zprostit. Nejnebezpečnějšími našimi odpůrci nejsou Němci v Čechách rodilí, kteří by snad uznávali, jak zemi naší svornosti třeba, ale Němci odjinud přistěhovalí, jichž jsme sobě sami nepřivolali, již nám oktrojováni byli, již meznají tedy vlastenské lásky, milujíce toliko moc, která je tím učinila, čím jsou, a již se honí za zámysly bůhvíjakými. K terorisujícím těm pánům patří na př. doktorové Herbst a Brinz, jež známe již ze sně-

movny české a z nichž poslednímu větší ještě spravedlivost a nestrannost přičísti dlužno než prvějšímu. Pány ty podporují výdatně němečtí poslanci z Moravy, a nejochrannější a nejmocnější ruku jim propůjčuje milý přítel náš K u r a n d a.

Ignác K u r a n d a, redaktor „Ostdeutsche Post“, je očividně vůdcem levice, třeba by na oko dovedl světu vůdce jiné ukazovat. Kdo jej ve sněmovně pozoruje, přesvědčí se o pravdě. Neposedí takřka ani chvíli tiše. Malý ten mužík dovede živostí svou upoutat pozornost i větších lidí na sebe. Mezi jednáním kývá každou chvíli k sedadlům ministrů a usměje se tak dovedně, jako by ve všech tajnostech vládních prvním radou byl. Sedí (nebo vlastně nesedí) v třetí lavici druhého pořadí, ovšemže na lavici. Jakmile jej však řeč některého poslance, který v jeho smyslu mluví, zajímá, přeběhne třeba až do centrum, usadí se zde, opře hlavu o ruku a dívá se zbožně do řečnickovy tváře. Hlava jeho se na znamení nejvyšší spokojenosti neustále kývá, jako hlava pagody, krk se ze škrobených stojacích límců stále vypíná, úsměv vítězný pohrává kolem úst, z nichž někdy „bravo“ vyklouzne a při závěrku tleskají ruce as tím blažovaným způsobem, jak to vidíme v lóžích divadelních. Kuranda jest do svých přívrženců všecek zamilován, obdivuje se jejich řečem, jež ve svém časopisu vždy duchaplnými nazývá, obdivuje se i mužné jejich kráse, a píše jim pak ve svém feuilletonu zamilovaná psaníčka. Sám se také snaží, aby krásné své setniny hoden byl. V skutečnosti to sice nejde, tedy obrazně, a Kuranda dovede i slunce lhářem učinit. Znáte ony malé fotografie, s velikostí návštěvěnek, sloužící pro pamětníky. Vídenští fotografové uchopili se již říšské rady a vydali oním způsobem již podobizny všech jen poněkud vynikajících členů jejich. Podobizny ty jsou v uměleckých skladech na odiv vystrčeny. Rieger a Palacký jsou pohromadě fotografováni a hned vedle nich uvidíte v jednom skladu na Příkopech fotografovaného Kurandu. Mohutné postavy prvějších ztrpasličí zde na obrazech vedle posta-

vy Kurandovy. V skutečnosti jest Kuranda zcela malý, suchounký mužiček, s ostrými tahy v sokolovitém obličejí, při fotografování sedl sobě však hodně blízko ku sklu komory a vypadá nyní na obraze v poměru k jiným co muž velký, silný, s dobromyslným výrazem v tlusté tváři! — Jeho pluk jest mu ale také vděčen a miluje jej rovnou měrou. Sotva otevře K. ústa, již „bravo!“, a když ukončí, zahučí brava nekonečné. Přicházejí k němu, plácají mu na ramena a tisknou mu ruce. Zvláště přátelským jest k němu Brinz, jenž ostatně přívětivost svou i Litwinowiczi rukou dáním osvědčoval, když tento řečí svou rozhodně se k zásadám levice přiznal.

Nejmilejším Kurandovi přívržencem jest dr. Karel Jiskra, kteréhož stále ještě píšeme a vyslovujeme s „J“ místo s „G“, což se nám právě tak málo zabrániti může jako Berlíňanům, když chtějí říkat „Jott“ místo „Gott“ (viz „Ostd. Post“). Kuranda má jej za nejkrásnějšího muže celé sněmovny, o čemž se s ním hádati nechci, nejsa tak do něho zamilován jako on. Jiskra jest ostatně skutečně krásný muž i co do postavy i co do obličeje, byť se nám mužským třeba nelíbila přílišně zvláštní plavá barva jeho vlasů a vousů. Oko jeho jest jasné a přívětivé, orgán zvučný a příjemný. Když mluví, mluví plyně, tón jeho jeví přesvědčenost. Za Bachovy vlády byl stíhán pro liberální své smýšlení, nyní jsme se však přesvědčili, že německá ta liberálnost, jak se alespoň posavad jevila, nám velmi málo prospívá.

Mnohem důležitější osobností než Jiskra jest vídeňský advokát Eugen dr. von Mühlfeld. Co do zevnějšku jeho, poukázaly některé německé časopisy ku nápadné podobě jeho s Napoleonem I. Mezi soudruhy svými stojí co do jasnosti náhledů, co do hbitosti řečnické, logiky a ostrosti na prvním místě. Obličej jeho jest taký, jaký Němec trefně výrazem „kamenná tvář“ vyjadřuje. Když mluví, zůstává tvář zcela nepohybliva, ani vtipkování, ani satira ostřejší nevykouzlí změny, také ruce jeho drží se pevně pultu před ním a ani se

nepohnou. Jen oko zahrává ohněm. Co do právnické praxi má býti zvláště výtečný jakožto obhájce v záležitostech trestních. Mühlfeld sedí před, Jiskra za Kurandou. Vedle Mühlfelda jest malý a zestárlý Wieser, náčelník německých autonomistů, jejichž program několik dní již znáte. Roku 1848 byl Wieser zapisovatelem říšského sněmu.

K Slovanům čítají se „prý“ ústy (nikoli však skutkem) ryt. W a s e r, vrchní státní zástupce štýrský a dobrý jurista na půdě zákonodárství trestního a Peter S t e f f e n s, poslanec budějovické obchodní komory, jehož vtip jeví se v parlamentu právě tak nezrale jako národní jeho uvědomění. Vytknutí sluší ještě jméno tyrolského poslance Norberta P f r e t s c h n e r a, lékaře. Patří mezi ony řídké Tyroláky, kteří jsou svobodomyšlní v ohledu náboženském. Postava jeho jest mohutná, orgán silný, škoda jen, že nějakou vadou zubní dušený. Pfretschner sedí na nejkrajnější levici. Jmenuji-li také ještě Moravana dr. Antonína R y g e r a (druhé pořadí na levici, poslední řada), stává se to pouze proto, že chci také někoho uvést, který někdy zapomíná, s kým zde sedí. Když Polák Zyplikiewicz proti Herbstovi vystoupil, zahrozil naň Ryger přes sál pěstí!

Č A S ě. 153, 29. června 1861

△ V Praze 22. července.

Každá rodina má své podivíny, každý národ své zvláštní povahy, každá doba své zvláštní stvůry. I za naší doby vypučely máhle stvůry také, objevily se náhle, neboť objevují se jako houby po každém letním dešti. Nejpikantnější taková časová houba jest u nás jistý druh vlastenců (my máme mnoho druhů vlastenců, od nejctihodnějších až k tomu), kterýž bych nazval „Si-licet-componere-magna-parvis-vlastence“.

Vlastenec taký jest třeba zcela mlád, dle moudrosti našich zákonů nemůže ještě ani samostatné dluhy dělat, má však ovšem samostatný již náhled, — praví on, vyrovná se do zásluh a do věhlasu nejprvnějším mužům našim, — myslí on, a přátelé jeho nesmírně se diví, proč jej Farský nevydal již co pendant k některému říšskému radovi. Si-licet pokrčí pohrdlivě rameny, uspořádá národní sbírku, dodá ze svého, co ještě ku zlatce schází, jde k fotografovi a dá se fotografovat u velikosti malého medailonu; přátelé kupují sobě pak otisky, jeden po desíti nových.

Není tomu ještě tak dávno, co svět jeho velikosti ani netušil. Byla doba utěšeně naivní, kdy jsme sami na sobě zkoumali jinde dávno již uznanou pravdu, že vypisování cen literatury nepomáhá. Kdo vypsál cenu, měl věčnou slávu v nájmu, neboť buďto se práce ani nesešly, nebo neučinily zadosť požadavkům, a cena se vypisovala znovu. Si-licet uvážil dobře okolnost stran nevyplácení cen, zahořel šlechetnou obětavostí, promluvil v kavárně s „někým od novin“ a druhý den čtli utěšení spisovatelé zprávu, že pan — Si-licet vypsál cenu sto zlatých na nějakou novelu nebo jednoaktovou veselohru. Si-licet vstupuje do kavárny co hotová autorita, vždyť ví, čím

je mecenáš české literatury. „To je ten Si-licet, co vypsal —“ zaslechne z pravé strany; on sobě toho však ani nevšímá a kráčí přímo ku stolu literátů. — „Ach to je pan Si-licet, vždyť jste četli dnes, pámové, —“ praví ten „někdo od novin“ a představuje jej celé společnosti. „Nu to jest hezké od vás, pane, veseloher velmi potřebujem,“ podotýká jiný. — „Když mohu vlasti jen něčím prospěti! Rozchází se mně nyní pouze o to, koho bych zvolil za soudce, máme tak málo lidí, kteří tomu rozumějí. Převzal bych sice soudcovství sám, má to ale pro vypisovatele ceny velké obtíže,“ krčí Si-licet zase rameny a podotýká, že rozumí velmi mnoho. „Hodný člověk, ten Si-licet, a má peníze,“ šeptá někdo za ním. Si-licet najde si hlouček mladých lidí, mladších než on jest; jim předsedá, mezi nimi má první slovo, má tedy již svou „stranu“, a kdyby chtěl být literátem, on ale ještě nechce, neboť nemáme posud kritiky, tož by utvořil sobě z nich také svou „školu“.

Nastal politický převrat. O literatury se skoro ani více nemluví, Si-licet ale neklesne v zapomenutí. Přátelům svým vykládá o budoucnosti politické, vždyť věděl i o přítomnosti napřed a „vždycky říkal, že to tak přijít musí“. On trpí nesmírně mnoho duševně, neboť Rieger a Palacký dělají dle jeho náhledů politické chyby, a on jim přece nechce překážet, již kvůli národní svornosti ne! On by jednal zcela jinak, vždyť má nesmírnou srdnatost a obětavost, žádný z jeho přátel nepochybuje o tom, že by každého okamžiku obětoval některou ruku, některou nohu nebo některou hlavu pro naši věc. O Havlíčkovi vypravuje, že to nebylo žádné umění, vždyť jej přinutili násilím k tomu, aby pro vlast trpěl! Nechce ale lidu tu radost zkazit a sníží se tak daleko, že o Dušičkách na hrobě Havlíčkově o zásluhách jeho mistrnou, ano vzornou řeč má a sbírku pro Havlíčkovu dceru zařídí. Při této příležitosti stane se již i skutečným mučedníkem, neboť někteří nepovolaní a nevědomí hádají se tu s ním, že se něco podobného nad hrobem zesnulého nehodí.

Si-licet je ale přece ve velikých rozpacích, jak se má politicky činným stát a jak se má dostat do popředí. Bambas vydával před desíti léty „Věčného žida“; Eugen Sue má ještě více románů, snad by neškodilo, kdyby se některý jiný nyní přeložil. Jest to ale těžko s nakladatelem, s tiskem, ano i — se správnou češtinou. Tak to mejde.

Rozpaky se množí. Si-licet by nesmírně rád do popředí. Rád by si získal vyznačující název, nejraději takhle „ženicha národa“. Žárlí s „dcerou národa“ a myslí sobě, že by mohl národ, když této věno zaopatřuje, jemu nevěstu i s věnem vyhledati. Prozatím však nemůže počkat, až se národu zlíbí, a vyhledá si ji sám. Jedná se o to, aby i ona slavnou se stala a neskvěla se pouze slávou svého chotě. Některé věnce ma hroby našich výtečníků, některé stužky, trochu národního kroje a jiné nevinné věci dostačují prozatím; budoucnost snad zaopatří příležitost k hrdinství nebo něco tomu podobného.

Konečně zasvitla Si-licetovi velká myšlénka. Politiků, kteří se zabývají s politikou vyšší, říšských radů, dobrých žurnalistů máme dost, co nám ale schází, to jsou — demagogové. Si-licet se rozhodne, že vyplní dávno cítěnou mezeru, že se stane demagogem. Nejprvnější a nejdůležitější pomůckou k tomu je řádná hospoda, kde je dobré pivo, aby byl lid vždy myslí dobré a jaré, kde se může řečněním vyprahlému hrdlu ihned žádoucí posily dostat. Hospoda je vůbec nyní mnohem důležitější místo než kavárna, ano ubírá této již všechnu slávu a politickou důležitost. Konečně jest vhodná nalezena. Si-licet přestěhuje se tam se svými přátely, k nim se přidruží jiní, Si-licet zvolí se za presidenta. Zde sedí tedy v plné slávě své, na povýšeném křesle s povznášejícím vědomím. Na jeho hlavě skví se červená poděbradka s houpavým pérem. Péro to je bílé, má však červený konec; Si-licet praví, že sobě schválně způsobil ránu a že smočil péro do proudící se krve. Mají zvláštní úctu před ním, totiž před tím pérem.

Nejdivnější jest, že není nikde ani jizvičky po ráně, musil ji sobě učinit (na skrytém místě, snad někde u srdce. Poděbradka mu tedy sedí na hlavě a on sedí na presidentské stoličce. Jedná se zcela parlamentárně a jednací řád pochází od samého pana presidenta. Jednání se zahájí trojnásobným „sláva!“ panu presidentovi a jedním „sláva!“ vlasti. Nato počne rokování o nejnovějších politických událostech, pak vlastenecké písně, zase rokování, plísňení sklepníka atd., vše dle jednacího řádu. Korunou večera jest pak velká řeč presidentova. Si-licet má každý den velkou řeč, musí ji mít, aby se vycvičil mluvit k lidu a lid aby se vycvičil poslouchat velké řeči. Když ukončí, zahřmí se mu dle jednacího řádu třikrát „sláva!“. Na stěně visí věnec „ku každodenní potřebě“. Vyvstane ten, na kterémž je řada, sejme věnec a blíží se slavnostním krokem ku presidentovi. Lid se musí učit své velikány věnčit. Řečník počne řeč, v níž pohnutým dle jednacího řádu hlasem mluví o nesmírných zásluhách páně presidentových a o vděčnosti národa. Pan president jej řeči té naučil a laskavě mu pomáhá, když zůstane vězet. Nato sejmou mu poděbradku a posadí místo ní na hlavu věnec. Si-licet je dle jednacího řádu pohnut a pláče. Věnec mu zůstane po celý již večer na hlavě. Konečně se zdvihnou všichni a doprovázejí pana presidenta se zpěvem domů. Poděbradku nesou za ním, věnec mu sedí na hlavě. Před obydlím jeho se zastaví a provolají mu třikráte slávu. Věnec vezme se nazpět pro zítřek.

Si-licet ubírá se hrdě po schodech nahoru. Sotva vkročí do pokoje, vrhne se mu blažená choť na prsa. Stojí zde takto půl hodiny, stojí mlčelivě, pohroužení do dumání o své velikosti.

Si-licet si ulehne. Dlouho nemůže usnout, a když konečně usne, trápí jej nejdivnější sny, rychle po sobě vyvstávající a zase mijící. Konečně přichází jasnost do té divoké směsice snů. Si-licet stojí na kašně, před ním nepřehledný zástup Silicetů jemu navlas ve všem podobných, a on k nim má velkou řeč: „Pánové,“ praví,

„vlastenectví je krásná věc, květina z ráje, která nám a národu našemu čarovnou mocí svou život zachovala. Vlastenectví musí ale rozkvést v srdci co skromná květina, nesmí na jazyk vystupovat, má pouze božskou vůni svou, činem totiž, světu se jevit. Jen ten má právo mluvit o svém vlastenectví, kdo pro vlast mnoho výdatného a velikého učinil. K tomu však je zapotřebí mnoho ducha, mnoho vědomostí, mnoho síly. Dříve musíte dosíci vysokého stupně duševní zralosti, než jen něčím málem vlasti prospěti můžete. Nejste již na vrcholi, když jste vůbec jen Češi, třeba uvědoměli. Již slavný Kollár vám pravil, volá-li někdo na vás „Slovan!“, nechť se ozve ve vás člověk. Chcete-li sobě zasloužit jméno vlastenců, musíte se mnoho namáhat, mnohé přetrpět. Pánové, nejsem s vámi spokojen, jděte a učte se moudřejšími býti!“

Si-licet sebou trhnul a probudil se. Byl spokojen, že to byl jen sen; vždyť jest pravda nahá, a obdrží-li tato věnec, bývá to koruna trnová.

Č A S Č. 173, 23. července 1861

△ *V Praze 29. července.*

Tenkráté mám snad látky dost, chci psát o stranách, a těch bývá při zvláštní formaci českých lebek obyčejně dost; právě nyní dějí se však v tom ohledu věci podivné. Mezitím co nazývá „Tagesbote“ každý časopis nepoctivým, který se buršů neujímá, mezitím co česká koruna pláče, že levice říšské rady ani jediné rozumné jiskry nemá, stal se posud jednostranně demokratický národ český národem vícestranným, — národem majícím šlechtu. Ano, „Deutsche Schaubühne“ to povídá, a nepovídá to snad jako praví „Presse“ o nás, že jsme praví Eskymáci, nýbrž zcela opravdově, s důkazy a přesvědčujícími daty. Český národ zajisté dobře ví o slečně Pavlině Luccově, jakž by český národ o ní nevěděl! Nuže, česká šlechta už dávno chtěla se spojit s národem, nevěděla však, jak by to dala najevo, až jí konečně vítaná příležitost dána jest opětným příchodem sl. Luccovy do Prahy. „D. Sch.“ vypravuje, že sl. L. kvůli dávaly se skvostné hostiny v palácích českých velmožů a při hostinách těch že pili velmožové naši se „staroslovanským ohněm“ šumící šampaňské víno — z jejího střevíce. Nevíme sice, jak je střevíc sl. Luccovy velký, a nemůžeme tedy ještě velikost vlastenectví našich velmožů určit, dovídáme se však, že se brzy o tom přesvědčíme. „Presse“ prý chce v redakci své zaříditi výstavu českých a eskymáckých lebek, aby učený svět se o pravdě jejích výroků přesvědčiti mohl; mimo lebky přijímá také všeliké výrobky eskymácké a české, kteréž všecky ovšem o politování hodném stupni duševní nevzdělanosti svědčí, a získala již i historický střevíc sl. Lucco-

vy. Feuilletonist „Presse“ již několik lebek změřil, prohlídl již i zmíněný střevíc a diví se tomu prý velice, 1. že v Eskymočechii nosí se střevíce, 2. že tam mají lidi, kteří se šlechtici jmenují, a 3. že lidé ti i víno pijou. Do sbírky té přijde prý i lebka onoho státního zástupce, který se celého národa našeho ujme naproti drzým urážkám „Presse“ a obžaluje ji pro štvání národností proti sobě. „Presse“ lítuje, že lebku tuto nejspíše velmi dlouho medostane. Kdyby český časopis něčeho podobného se dopustil, šlo by to ovšem rychleji.

Máme tedy, opět získavše šlechtu, nové dvě strany v národu, šlechtickou totiž a nešlechtickou. Se stranami jest to vůbec u nás divoké, stále změně podrobené. Jedna strana zmizí, druhá povstane; když není žádných stran, křičí se, že je to neštěstí, že život národní utu- chá bez rozvíjení se stran, a když nějaká strana vy- vstane, hubuje se zase, že se ta boží svornost ruší. Vcel- ku máme u nás právě nyní méně stran než dříve, kte- rýmžto výrokem však na žádný způsob narážeti nechci na „Časopis Českého musea“, jenž kráčeje zároveň s ná- rodem naším v dobrém taktu svém taktéž vždy méně a méně stránek má. Dříve, když na př. Pěkný ohlašoval špekové knedlíky na středu, a člověk dostal na ně chuť, nesměl tam jít, když patřil náhodou ku „straně Černé- ho pivovaru“ a ne ku „straně“ u Pěkného se scházející; musil vyplnění touhy své odložit na sobotu. Rovně se dělo ctitelům Pěkného, když byly v „Černém pivo- váře“ jitrnice oznámeny. Nyní slavíme všechny národ- ní své slavnosti svorně a klidně, a neozve se ani tenkrát žádná strana odbojná, když Sängerfürst išpahánský uspořádá slavnost na oslavení památného toho dne, kdy byl obdržel olověnou svou medalií.

Jen co se týká divadla a — českých dívek, začíná se rozvíjet nové jakés stranictví. Dřívější výbor pro Národní divadlo spal tak sladce, že až radost, a že jsme měli již proto na ten celý novější ruch časový věru zlost, že jej ze sladkého jeho spánku vyrušil.

Několik časových nespokojenců, kteříž pro zimničné

rozechvění ani spáti nemohou, vzbouřilo se proti němu a chtělo jej svrhnout. Jakýs pseudovýbor sestavil se, aby starému výboru trochu do duše mluvil; zimnice však prchla, ústa usnula před prvním slovem, a nyní spějí oba, výbor i pseudovýbor, svorně vedle sebe. Dobře tak, beztoho by byl pseudovýbor teprve slavný ouřad obtěžovati musil stran povolení, a čeští nespokojenci by byli měli opět příležitost, aby naříkali, že vyřízení žádosti trochu dlouho trvá. Povážlivější jest ovšem druhé nastalé stranictví, totiž mezi našimi dívkami, ač ohledem na počet našich vlastenek nechápe každý, jak o rozpadávání v strany vůbec řeč býti může, an by na každé straně leda nějaký nepatrný — zlomek zůstal. Některé dívky nosí totiž na pásech kolem těla malou fotografii Riegerovu, ostatní jsou jiného náhledu a nosí zase obraz Havlíčkův. Nejsem tak zasvěcen v politiku ženskou, abych se opovážil vyvážit celou hloubku velikánských důvodů pro jeden či druhý náhled, snad nám to některá vlastenka sama vysvětlí; mé vlastenec-ké upřímné srdce doufá však, že hrozící ten mrak nad námi nebude mít příliš ohromujících následků. As dvě neb tři vlastenky snaží se samy, aby spor vyrovnaly; ovládla je velká myšlénka svornosti a nosí v příklad ostatním podobiznu, sesazenou z půl Riegera a půl Havlíčka. Dovedly právě tak spojití náhledy rozdílné jak onen krejčovský mistr pražský, který šíje nesmírně rád čamáry na výdělek, každého tovaryše ale vyžene, který čamáru nosí.

Uvedu několik ještě případů, v nichž se jeví nyní jakés stranictví nebo alespoň obdoby a stíny jeho jasněji. Ve městských uniformovaných a ozbrojených sborech chtějí jedni české velení, druzí německé: ti však, co chtějí německé, mají prý je již. V síni Staroměstské radnice jsou vyhlášky české a německé; těch však, které jsou německé, je trochu víc. Živnostníci chtějí míti tabule české a německé; ti však, co chtějí české, chtějí zároveň, aby jim je „ti Češi“ zaplatili. V hostincích chtějí mít jídelní cedule české a německé, ti však, co

chtějí české, odejdou po dosažení svého cíle zase jinam, aby tam podobně učinili. Avšak — nu, už jsem napsal! lítuji toho ale velice, že jsem prozradil „Tagesbotovi“ agitací tak důležitou.

Ano, v hostincích stranictví přece zase začíná vzkvítat, hodilif mezi nás símě rozbroje, kdož by to byl řekl, — sami Maďaři! Myslím tím totiž cigánské hudebníky nyní v Praze meškající. Nejjasněji jeví se strany, když Maďaři hrajou v zahradě u Šaryho o závod s Komzákem. Zahrada je plna lidí. Nejdříve obejdou si příchozí na povýšeném místě sedící cigány a již rozcházejí se náhledy jejich, patří-li Sárközyho lidé k cigánskému, maďarskému, slovanskému či k jinému kočujícímu kmenu. Mezi hudbou aplaudují jedni více cigánům, druzí z vlastenectví více Komzákovi. O umění cigánů panují vůbec nejrozdílnější náhledy. Jedni tvrdí, že jaktěživi ničeho podobně výtečného neslyšeli. Druzí zase praví, že není na tom nic, že leda nástroje jsou dobré, že první houslista málo měkkosti má, a nejjemnější z nich řeknou alespoň: „Ti cigáni nevyznačují hudbou svou dostatečně národní ráz, jsou cestami již pokaženi, hrají všechno salonně, čardáš jako ouverturu, ouverturu co polovičný čardáš.“

Mohu se přiznat, že, pokud cigáni hráli dle tištěného programu, náležel jsem také já k těm, kteří nebyli zcela unešeni. Když však přehrají program svůj až na konec, sestupují se své výše a zasednou mezi krajany své zde meškající, kteří se s nadšením k nim hlásí. Tu sobě povídají a rozprávějí o vzdálené své vlasti, již tak dlouho neviděli, oči jejich se jiskřejí, hlas se stává mocnějším a zvučnějším a náhle sáhnou ruce po houslích dříve odložených a přiloží je zase k roztouženým prsoum. V duetu nebo v tercetu zazní tu píseň národní, ryze původní; housle pláčou a tón po tónu vkrádá se do prsou mocí okouzující. Slyšíš nesmírný stesk a zase divoký jásot, slyšíš šepot lásky a zase divý ryk boje, a vše to jest ti zároveň známé i cizí, zdá se ti, jako by plynulo obé ze srdcí stejně naladěných, jako bys slyšel

závodící a přece zase splývající píseň slovanskou s pís-
ní maďarského syna pusty! —

Udělal jsem znamení přemýšlení na konec, ač dobře
vím, že se znamení přemýšlení přežilo již v době, kde
lidé tak rychle číst i — myslet dovedou.

Č A S č. 179, 30. července 1861

I.

△ V Praze 17. září.

Mezitím co obecenstvo v staré radní síni pražské z památek učí se historii, co obdivuje se starým skvostnostem, zvětšelé kráse českých výtvorů a rovněž ovětšelym podobiznám bývalých primátorů pražských, rozvínuje se před tímže obecenstvem v nové radní síni kus dějepisu českého, pravý „Kabinetstück“ českého smýšlení, a mladý nový primátor náš počíná sobě tak statečně, rázně a ohnivě, jako by se ani dočkati nemohl, aby přišla podobizna jeho mezi nejprvější zástupce slavné naší Prahy. Bude se tam zajisté dobře vyjímat se svou upřímnou tváří, s tím okem pro myšlénku rozohněným.

Jsme dosti šťastni letos na zprávy ze sněmů, na rokování veřejná. Sotvaže dokonal český sněm krátký svůj život v Praze, zahájena jest vídeňská rada říšská; její rokování trvá vzhledem ku výsledkům docíleným již pěkně dlouho, a bědovali-li v parných letních dnech poslanci naši na nesmírné horko a na unavení, měli jsme i my často již právo stěžovati sobě, že nás již i pouhé čtení stenografických zápisků o rokování jejich umdlívá.

Nyní působí osvěžujíc rokování pražského sboru obecních starších, děje se mezi námi a rozhoduje o předmětech, které se dotýkají nejjemnějších našich citů, které nás dojímají zajisté více než pololiberalní zákony, o nichž se panská sněmovna posud nerozhodla, pošle-li je, jak se narodily nebo s přivěšeným copem nazpět.

Na obou sněmích, na pražském i na vídeňském, jsme v „uměle“ nedovedné menšině, oba poskytují nám obrázek dosti smutný, slušný předmět pro tragikomický obrázek ze života. Vidíme, jak naši zápasili a zápasí,

jak mimo trní vyrůstají po úzké stezce jejich i posměváčky. A kdyby obry byli, balvany jim v cestu naházené přece tak lehko neodstraní. Máme jediný sbor s jakousi zákonodárnou mocí, kterýž vzdor všemu namáhání podává nějaký spravedlivý obraz poměrů, jak jsou, a nikoli, jak sobě je jistí lidé přejí. Sborem tím jest sbor obecních starších. Jeho nynější rokování podobá se pravému sněmování, sněm zástupců zájmů pražských může býti vzorem sněmu tak mnohému, všeobecné účastenství a pozornost k němu obrácená nadsvědčují tomu. S pýchou pohlížíme ku sboru tomu, který dokazuje, jak zralí jsme pro život konstituční, jak opravdově smýšlíme i naproti odpůrcům svým, neupírajíce jim nikdy toho, čeho také sami sobě přejem. Tak mnohá většina mohla by se zde učit, jak se k menšině chovati má. Včerejší zasedání bylo pravým triumfem.

Podívejme se blíže na sněm ten. Sněmovna jest zcela jednoduchá, dlouhý sál, nepřiliš vysoký, prostý okras. Zakrátko má se dle návrhu měšťanostova sněmovna svému účeli více připodobniti, nynější její forma jest tedy jen počasná. Prozatím jest přepažděna ve dvě nestejně části, z nichž menší, povolna se vyvyšující, přikázána jest obecnstvu. Zcela dole u galerie jest jedna lavička určena pro žurnalisty, do níž když se asi sedm lidí sesedne, ani proslulý Reineke by se více nevtěsna. Reineke musí zůstat tedy venku stát, a skutečně jsem pozoroval mezi stojícím obecnstvem tak mnohou ruku s papírem a tužkou ve výši, tak mnohou dobře známou tvář, která již v zemském sněmě se z lóže naší na ty nerozumné Čechy dívala a pak do „Presse“ nebo jinam vedle pěkných v kavárně sebraných novinek napsala, že jsou ti Češi skutečně nerozumní. Dopis takový stojí tři zlaté rakouského. Tváře jejich jsou obyčejně tak mladistvé, že se člověk ptá, je-li veřejné sedění také pro děti, a tak nevinné, že by nikdo v nich tu probuzenou jiskru boží nenašel. Nevím, proč se mně vždycky při pohledu na ně ruce svírají, abych je potrestal za pokažené pensum.

Galerie je opět obecenstvem přeplněna. Mnoho mladého úřednictva tu, mnoho lidí neženatých, rozkošné tedy vyhlídky na četné svatby, když se ti neženatí již tak o osud budoucího svého potomstva starají. Síně jest ještě prázdná, obecenstvo se dívá netrpělivě avšak tiše k otevřeným dveřům předsíně, v níž se scházejí otcové města. Čtyry hodiny již dávno odbily, pomalu se připlíží půlpátá, rovněž pomalu trousí se otcové; teprve vždy po minutě vchází jeden do dveří, odloží klobouk a svrchník a přikročí k zeleným sukrem potaženému stolu, aby na německou presentlistu podepsal své jméno pod číslo 43, 44, atd., tenkrát až do 60. Tu vkročí měšťanosta s úsměvavou tváří, pozdravují se. „Proč nešel dnes pan měšťanosta na manévr městských sborů?“ táže se jeden Němec; když vidí, že jej nikdo neslyšel, směje se svému vtipu sám a kráčí spokojeně za ostatními, kteří se již na svá místa do sněmovny ubírají.

Uprostřed síně stojí velký, taktéž zeleně potažený stůl, na něm láhve s vodou a sklenice, kdyby někomu příliš parno bylo, hned naproti vchodu vysoký křeslicifix se dvěma svíčkami, před ním křeslo pro měšťanostu. Vlevo od tohoto sedí mužný náměstek měšťanostův, Dr. Bělský, vpravo leskne se stříbrná hlava cti-hodného Wenziga. Ostatní zasednou vpravo a vlevo, v nějaké vzdálenosti od stolu, na pravici něco více Němců, na levici Čechů, bez přísnějšího ostatně rozdělení.

Zvonek zacinká, hluk utichne a protokol předešlého sedění může se ve vsí své nudnosti roztahovati. Nato následují vedlejší některé zprávy, praktické návrhy měšťanostovy přijímají se vyzdvižením rukou skoro jednohlasně. Nastává rokování dle programu a skončí triumfem pro nás, neboť zastupitelé naši dokazují, že lži hanebnou bylo vše, cokoliv proti nim jizlivě mluveno a psáno, že ovšem rovnoprávnosti rozumějí, ano že jí velmi dobře rozumějí. Obecenstvo širší ví ostatně již o každém takřka vysloveném slově.

Především uznává měšťanosta za svou povinnost, aby vyzval shromážděné, by se ohradili proti tomu, že jistý

vyšší úřad neústavně chce zasahovati do rokování městského v sboru, by se ohradili proti všemu jakémukoli obmezování městské samosprávy. Hlas jeho jest zvučný a tak silný, že bychom nebyli sílu tu očekávali při vysoké, avšak slabé postavě měšťanostově. Pštross jest skutečný řečník, forma řeči jeho je plyná, dobře volená, oheň i opravdovost slov působí mocně. Myšlénku má úplně ve své moci, formu pro ni vždy nejvhodnější. Nikdy se nenechá však ohněm svým svésti, zadrží v pravém okamžiku, kdy vyhověti může spravedlivému přání některého spoluvýbora. Nezdá se býti ani ješitným na své řečnictví, alespoň nezapomíná ani na okamžik, že jest předsedou, a pochvalu galerie jemu platicí zarází v plném proudu své řeči. Co se týká předsednictví, nemůžeme sobě věru lepšího předsedy přát i pro sněm větší, důležitější, vzdor tomu, že myslil jednou „Tagessbote“, který vůbec mnoho, velmi mnoho myslí, že může být člověk nedostatečným měšťanostou a přitom — velmi vzdělaným koželuhem. Presidentský zvonek není p. P. hračkou v ruce dítěte, jím řídí rokování opravdově, rozumně. Každému popřeje úplné svobody, aby se vyslovil, jen sprosté urážky celého shromáždění se týkající netrpí. Rokování sleduje s největší napnutostí, sotvaže řečník o svém návrhu domluvil, přečítá mu již stylisovaný návrh jeho, zdaž řečník se stylisací tou jest srozuměn. Nezapíraje ani v nejmenším smýšlení svého jest přece nestranný ku všem a mluví k těm, kteří jinak smýšlejí, způsobem takým, že i posavadní nepřátelé jeho stali se byť i ne přátely, přece jeho obdivovateli. Tak sobě myslím českého měšťanostu.

Již několikrát jsem za jinými příležitostmi v tomto listu tvrdil, že žádoucí svornost mezi Čechy a Němci, bez níž ve vlasti své ani žíti nemůžeme, jest velmi lehká možná. S obou stran je tolik stýčností, že se jen snahám několika nepoctivých lidí poštěstí mohlo odciziti sobě strany, kteréž nejdůležitější příčiny mají, aby se sbližovaly. Že Praha podala nyní tak skvělé důkazy snášlivosti národní, musíme hlavně přičísti měšťanostu svému.

Včera se řečnilo hlavně a skoro výhradně německy, jednalo se o to, aby němečtí spoluobčané naši přivedeni byli k náhledu, že chcem i budem spolu svorně žít. Když mluvil měšťanosta, byl stále nakloněn k pravici.

Jindy bychom sobě přáli, aby se více a výdatně šetřilo práv našeho jazyka.

II.

△ *V Praze 18. září.*

„My jsme Praha a Praha jsou Čechy,“ pravil v posledním sedění páter Frost. Má v přemnohém ohledu pravdu a přece zároveň výrokem tím potvrdil slova Schmeykalova, že totiž Praha musí obdržeti dvojitou povahu co do rovnoprávnosti a že nerozhoduje při hlavním městě většina dle národnosti. V dalším běhu řeči své, ano celou dlouhou svou řečí vyvrátil ovšem co nejpodstatněji famosní náhled pana doktora Schmeykala, který myslí, že se na skutečnou většinu českou a praktické její potřeby ohled bráti nemusí, který sobě předsevzal, že má Praha sloužiti k experimentům, za model při názorném vyučování o národnostních poměrech Čech. Snad uvidíme ještě nějaký umělý model Prahy z mistrné ruky páně Schmeykalovy, vystaví jej v budou na nábřeží a půjdeme se tam podívat, jak naše české hlavní město vypadá rozděleno na pět částí, dvě části německé, bílou barvou nevinnosti natřené, a tři české, zcela dle ouřadních pramenů o poměrech národností. Poslednější části budou natřeny rudě na znamení, jak zlí a krvežízniví ti Češi jsou. Byl-li p. doktor přítomen rokování magistrátnímu, potěšil se zajisté počátkem Frostovy řeči, pokračováním ovšem trochu méně. Pan Frost vůbec miluje překvapování.

Frost zasluhuje co řečník valného povšimnutí. Jest to malý muž a celý jeho zevnějšek značí kněze a učitele. Šíj jeho jest stále nahnuta, jako by se neustále procházel mezi nebohými svými svěřenci, s neunavnou laskavostí se k nim skláněl a je poučoval. Jmeno Frostovo

co učitele hluchoněmých přeletělo již meze rakouské, pamět blahodatného působení jeho potrvá ve vlasti naší po věky. Ve svém namáhavém úřadu má příležitosti nad jiné, aby zkoumal povahu rozvinujících se dětí, a to v normální i chorobné její způsobě, stal se velkým psychologem, duše dítěte leží před ním jako otevřená kniha, proto také má slovo jeho váhu, když vysloví náhled svůj o tom, jak se duše ta vzdělávati má. Zkušeností i vážnosti užil výdatně při své řeči k obecním starším. Řeč jeho byla dlouhá, trvalať půldruhé hodiny, zato však vyčerpal předmět svůj všestranně, vyhloubal jej tak, že zajisté o pravdivosti vůdčích svých myšlének mnohého posud neurčeného přesvědčil. O národnostních poměrech ve školách našich zajisté není tak lehkou promluvit, cesta řečnickova je tu hrbolatá a má četná úskalí, všem obtížím však vyhnul se Frost mistrně. Snad že jej naučil smutný neutrální stav chovanců jeho vážit sobě stejně jazyků všech, býti v jazykovém ohledu zcela nestranným. „Meine Farbe ist die Farblosigkeit,“ pravil, dle toho však nesmí nikdo soudit, že patří k bezbarevným podivným lidem těm, kteří by sobě přáli, aby oba národové v Čechách splynuli v národ jediný dvoujazykový, pravé monstrum národa, kteří vykřikují: „Wollte der Himmel, dass die Zahl solcher sprachlich-utraquistischer Familien immer grösser würde!“ Frost nenáleží k žádné straně, náleží ale všem. Co se týká řečnického způsobu jeho, rovná se asi způsobu jeho spisovatelskému; kdo četl zvláštností svou poutající brožurky Frostovy „Jen s pravdou ven“, „Český Copak a německý Michal“ atd., má jakýs pojem o tom; živé slovo působí ovšem výdatněji. Brožurky své psal česky i německy, nyní mluvil stejně pro Čechy jako pro Němce, působil k tomu, aby se z „městského collegia nestalo dislegium“. Aby dlouhou řečí neunavil, snaží se všelijak ji vyšňořiti. Cár Alexander musí mu sloužiti ku vhodné historické anekdotě, svatý Pavel musí dodati doklady k úvaze, c. kr. zemský školní rada pan Mareš musí podat svědectví, že velká potře-

ba jest českých škol pro dítky naše. Hlas jeho jest poněkud jednozvučný, poučující, tvář nepohnutě dobrotivá, šíje nahnutá, jen někdy, když sobě řečnickou exkursí dovolí, narovná a vypne se šíj ze šmelcového, černobílého kolárku, tvář se rozjasní, hlas nabývá zvonovitosti.

Co do tónu učitelského rovná se Frostovi nejvíce Wenzig, „rytíř litomyšlský“, jak jej vídeňské listy posměšně nazvaly. Nuže, my jsme se svými rytíři zcela spokojeni, službám, kterým se věnovali, zůstávají až do smrti věrni, jejich nepřátelé nejsou větrné mlýny a jejich zbraň není kopím Donquijotovým. Zásady, jaké vyslovil Wenzig v litomyšlských brožurkách svých, a to v době, kdy bylo zapotřebí ještě srdnatosti k vyslovení jich, snaží se nyní oživit, v skutek uvést. Dost utrpěl již proto úsměšků, také však nehody nelekají muže, vždyť snáší z uličnických stran těch národ celý a každodenně útržků a úsměšků věru nazbyt. Kdybychom se ničím jiným nestali proslulými, staneme se zajisté již tím, že nám tak mnoho lidí spílá o závod. „Ovoce, na kterém vosy hryžou, nebývá nejhorší,“ praví samo německé přísloví. — Náměstek měšťanův, bývalý notář a nynější advokát dr. Bělský, jenž dříve také sekretářství obchodní komory zastával, jest skrz naskrz jurista. Jeho řeč také jest tak zvláště suchá, avšak logicky průhledná, jaká pouze juristům vlastní bývá. Bělský kráčí takřka po paragrafech, pod jeho kroky duní zákon, tím však také působí.

Z ostatních řečníků, ač by se u každého něco charakterisujícího říci mohlo, zajímal mne nejvíce Ditrich, pražský měšťan a obchodník ve dřevě. „Dost dlouho jsem se němčině učil, dost dlouho mne jí mučili a přece jí neumím,“ pravil s takým humorem, avšak zároveň s takovou opravdovostí, že zároveň nevyzval ani hořkost aniž by byl připustil domněnku, že není pevně odhodlán, chrániti práva svých spoluobčanů vší silou. Ditrich je mohutné vysoké postavy, která nejeví vzdor stříbrným vlasům ani nejmenší známku jakés ochab-

losti. Tvář jeho jest ryze česká, pravý výraz dobroty, avšak dobroty mužné, která se nenechá nadužívat. Podivný pendant k němu jest Němec R a d y, měšťan a rukavičkář. Je sice menší, avšak rovněž hřmotný. „To je ten, který ondy sobě zde stěžoval, že je terorisován,“ pravil jeden známý ke mně, já ustrnul. Celistvý dojem řečníka toho jest dojem nemotornosti, kterou také dostatečně dokázal tím, že by byl urážlivou řečí brzy pokazil a zrušil všechnu svornost, která se mezi městským představenstvem našim dostavila. Byl ale na štěstí „terorisován“!

Mimo jasně a rozvážně mluvící pány T e m p s k é h o a K u č e r u, pak doktora S c h u b e r t a, který slabým hlasem svým mnoho a skorem po každém řečníku nanovo mnoho mluví, nemohu sobě prozatím o žádném dalším řečníku soud osobiti. V budoucnosti je ještě seznáme, doufám však, že němečtí naši spoluměšťané nemají žádného Radyho více. Ostatně lehce možno, že týž pán, který napsal do „Oesterreichische Zeitung“ úsměšný článek „Wenzigdenkmal“, napíše tamtéž opravdový „Radydenkmal“. Lehko možno, dopis takový stojí tři zlaté rakouského.

Č A S č. 221 (18. září) a č. 222
(19. září 1861)

△ V Praze 23. října.

Pánbůh stvořil zemi, země zplodila Evropu, Evropa zplodila Alpy, Alpy zplodily prameny Graubündenské, prameny tyto mocný Rýn, z počátku jasný a krásný, nakonec v močálech, písčínách a všelijakých ypsilonech se mizerně ztrácející. Pánbůh stvořil zemi, země zplodila lidi, lidé zplodili žurnalisty, žurnalisté zplodili „Prager Morgenpost“, z počátku rozumnou a nestrannou, nakonec v močálech lží, v písčínách nerozumu a tvrdých ypsilonech centralistické politiky se mizerně ztrácející. Chudák „Pr. Morgenpost“! Smutno, když rozum tak klesne, že více ani nepochopuje, jak je možno, aby byl v Novoměstském divadle jiný lékař než v zemském a proč nemůže jeden lékař zároveň sedět ve divadlech dvou. Smutno, když vkus její tak klesne, že slovo „humanita“ se slovem „brutalitou“ stále se na jazyku plete, a že má humpolácké chování bavorského nestydatce v předsíni plzeňské besedy za tón salonní, za krásný důkaz, jak dovedně dovede ideální Němec reální své sprostáctví najevo dávat. Zlobíte se ještě, když něco podobného čtete? Já jsem se z počátku zlobíval, nyní však již se směju, a kdož by se nesmál málomocnému, který ve slušné a uctivé dálce alespoň nadává, když jinak nemůže. Jest to vlastně uznání, že něčím jsme, a že to „něco“ stojí za to, aby se proti němu brojilo. My nemáme ovšem rovných zbraní, jsme jemní a outlocitní a nemáme dle německých časopisů ještě vzdělanost rovnající se vzdělanosti našich sousedů, abychom tak sprostými býti dovedli jako oni. Německé časopisy znají naši jemnost a jsou spravedlivě rozhoršeny, když někdy hrubším štětcem podobizny svých odpůrců malujeme. Kdybychom na př. napsali, že jsou Němci „ště-

tinatým národem lokajským“, uvedl by to druhého dne „Tagesbote“ na důkaz, „wie die czechischen Blätter mitunter feiner Ausdrücke sich bedienen“. Němci ale, jak praveno, mohli by o nás podobně psát, jejich vzdělanost je k tomu opravňuje. Lipská „Illustrierte Zeitung“ na př. přinesla právě ódu na korunovací pruského krále a v té opěvuje povznešeným slohem hymny a líbezně plynoucím veršem také nás následovně:

Nicht bloss, dass sich der Erzfeind rüstet,
der Karls des Grossen Reich gesprengt,
und dass den nord'schen Aar gelüftet,
der schon durch's Wachsen uns bedrängt; —
auch die Bedienten völker rütteln
am Bann, den jeder tot geglaubt,
die Czechen und Polacken schütteln
ih'r struppiges Karyatidenhaupt.

Psáno k oslavě korunovací J. V. pruského krále, dle kleindeutschlandu budoucího císaře všech vzdělaných Němců.

Nechme ale těch žurnalistických maličností, nevšímejme sobě málomocných nájezdů, ledaže bychom své mládeži na poučení uspořádali z nich anthologii do čítánek pro střední školy, — jen když jsme uvnitř zdrávi, když máme srdce pro vše, co ušlechtilého a krásného na pravém místě. A to máme, chci na důkaz toho vyprávěti skvělý případ. V Michli dnes hořelo a pravilo se, že hoří v pivováře. Děs a zmatek zmocnil se Prahy, zastenala pláčem holubíným, — michelské pivo! Rodiště michelského jak víno jasného moku v nebezpečí, v zhoubě! Vzbudila se mocně láska a příchýlnost v prsou všech, kdož kojeni byli kdys michelským chmelovým mlékem.

Kdokoli kdy byl putovával s jemně naladěnou myslí k michelským svatinám, cítil nyní mocně svou povinnost, vydal se na křídlech dětenčí lásky na cestu a k Michli přibouřily nepřehledné, stále vzrůstající masy odhodlaných, aby s nasazením vlastního života za-

chránily, co se ještě zachrániti dá. V Michli však nehořel pivovár, hořel jenom chudý barák, — pana sládka ta příchyllost přece ale tak pohnula, že prý plakal nad sudy svými jako Izrael nad vodami Babylonu. O celé tři krejcary, o krejcar laciněji než sládci pražští chce nyní máz piva dát! — Jemnocitný, milovaný národe! Jak vysoko stojíš na příklad nad národem horvátským, jak vysoko tvoji sládci a hostinští nad horvátskými hostinskými, z nichž jeden napsal nad hostinec svůj i slova:

*Dam ti vina, ima l' novac samo;
nemaš li ih, hajde prijeko tuda.*

Také cit pro umění vzbuzuje a jeví se chvalně. Kohož by nebyla pohnula zpráva „Bohemií“ přinešená, že děvečky z okolí Mariánského plácku každoročně „pannu Terezku“, sochu to stojící na kašně vedle Klammova paláce a zhotovenou od Prachnera staršího, ve svátek její ověňčují! Dostane-li se cit pro umělecké tvory do nižších tříd, jest již vyhráno. Řekové staří jsou nám toho důkazem. Pravou bouři způsobila včerejší, taktéž „Bohemií“ přinešená zpráva, že se jedná o to, aby posavadní místo na nábřeží, pro Národní divadlo zakoupené, opět se prodalo a jiné místo, že prý na Karlovu náměstí, zakoupilo. Nevím, zdaž náhle titěž pánové, kteří kdysi místnost byli zakoupili, nahlízejí, že není zcela vhodna. Či snad se jim jedná o velké prostranství, na kterém by divadlo dobře parádovalo? To bych jim poradil jiné ještě prostrannější. Jakpak plac u invalidovny za Karlínem, nebo není-li ještě dosti prostranný, tedy snad pláň u Pardubic? Nebo snad by se dal výtělek z prodeje ve prospěch divadla docílit? Nynější místnost jest krásná, sotvy najdeme krásnější, odpovězme tedy jako onen majitel krásného domu, kterému se zaň velká suma nabízela: „Stojí-li vám za tu cenu, mohu já si jej za tu cenu nechat!“ Z jara chceme již stavět a nyní se budem ještě hádat, kde!

Ostatní přípravy k Národnímu divadlu prý se již

dějí výdatně. Spisovatelé utírají si pot s čela, na kterém co nejdříve vavřín ležet bude, a mačkají vší silou staré kroniky české kvůli historickým látkám. Herci přihlašují se a vyptávají ze všech dílů světa, každý je „Roscius in sua arte“. Komzák cvičí u Šáryho orchestr v souzvuku a obecenstvo v pískání. Také vlastenecké baletní tanečnice již se odevšad přihlašují. Jakkpak kdybychom místnost svou pro Národní divadlo prodali a tyto prozatím najali? Věc je na pováženou!

Č A S č. 252, 24. října 1861

△ V Praze 5. listopadu.

Máme jednoho historika, který učeně dokázal, že porážka bělohorská jest pravým štěstím pro český národ, a máme jednoho kněze vlastence, kterému se vždy oči radostí rozslzí, když Bílou horu vidí. Inu jsou věru rozdílná gusta na světě, vždyť jsou i lidé, kteří by třeba kostmi otců svých vybílili cukr do odpolední své kávy. Vysoko tragické udalosti mívají často v komonstvu svém trpaslíky plny komičnosti, perfidně satirické komentáře, cop na hlavě padlého velikána, který nám mimovolně úsměch vynutí, i když jsme nejbolestněji dojati. Podobně komicky dojala nás na př. zpráva „Vaterlandu“, který o velikých přípravách povídal, jaké se konají v Praze k demonstraci v pamětný den bělohorské bitvy. Darma bys se v Praze samé po přípravách tázal, nikdo o nich neví, nikdo se nechystá k demonstraci. Napsal to jen korespondent „Vaterlandu“, snad proto, aby mohl za několik dní mapsat, že nebude nic. Národ náš cítí příliš hluboko ránu jemu před stoletími zasazenou, jeho smutek jest příliš veliký, než aby na demonstraci pomýšleti mohl. Veliká však panovala nad demonstrací radost v Izraeli, myslím totiž v národu reakcionářských vyvolenců, a tato sklaplá radost jest to, kteráž visí letos co komický cop na udalosti tragické. V duchu pánů těch vlnily se již jako podzimní mlha po polích bujné sny o červených tobolkách s tužkou na zapisování jmen, o četném zajímání buřičů, o zůřivých zprávách v německých časopisech, o stavu obleženosti a vojenských soudech, neboť jest v zákoníku jejich „zdravého“ rozumu prvním hned paragrafem co zločin zakázáno, aby syn na hrobu otce svého plakal a se modlil, nebyl-li otec ten alespoň topičem u některého úřadu.

Velikou mají ti pánové práci, velkou starost, než zpozorují u nás alespoň jeden krok, o kterém myslí, že nešel kolejí vykázanou. Největší mají strach před českou minulostí, čímž nechci říci, že mají snad právě malý strach před českou přítomností či budoucností. Prvější přece však zdá se již poněkud ubývati, neboť, považte sobě, ondy nám vyhodili z jednoho hostince zdejšího i — Žižku! Dostal se tam s přílbou na hlavě, a že mu jí sádrař, neboť Žižka ten byl ze sádry, hned před přítomnými několika Prušáky nesmeknul, vyhodili tito Žižku i sádraře na ulici. Snad to byla oplata za ondy vyhozený jeden exemplář německého burše, který do české besedy s cereviskou na hlavě přišel a od nevzdělaných Čechů vyhozen jest. Neboť nevědí tito ještě, jaká práva dobře vychovaná cereviska má?

Jsem přesvědčen, že chtěl burš vyvésti jenom vtip, a rovněž přesvědčen, že i onino Prušáci udělali pouhý vtip, za jaký by se arci ani Kossack ani Buddelmeyer zastyděti nemusili. Žijeme vůbec v době vtipů a rodí se jich tak mnoho, že slouží již i za obchodní zboží. Nemyslím zde velké a chvalně známé firmy „Vilímek“ a „Moser“, které tolik a tolik daní z příjmů platí, vtipy se staly ale také již zbožím pro obchod podomovní, pro hausírku. Podnikavý Jan z Prahy připadl na kolosální tu myšlénku prodeje v malém, chodí a prodává špatně veršované anagramy na nebožtíka Krolmusa s podpisem „Jan z Prahy, první česká práce německého spisovatele“. Ovšem že se všechny ty vtipy nerovnájí posud nesmrtelnému, nepřekonatelnému vtipu, jaký se vyvedl v literatuře naší s „Věčným ženichem“. České divadlo však, zdá se, bude nyní vtipem podobným.

Když jsem již o tento vtip českého osudu zavadil, nemohu pomlčet o jiném vtipu, který učinila světová prozřetelnost v méně opravdovém některém okamžiku svém, totiž v „Prager Morgenpostu“. Feuilletonist žurnalistického toho vtipu, jehož články jednají hlavně o proměnách na Ovocném trhu počínajíc od doby višňové až po dobu jablek a o proměnách v šatstvu od doby jarní

rýmy až po dobu rýmy podzimní, promluvil dnes mimořádně také o českém divadle, tedy o vtipu, který my sami děláme. Nemůžeme nikomu zabránit, aby se z českého humoru těšil, máme naopak srdečnou radost z toho, jak ten, jež jindy pouze višně a ořechy těšívají, při českém vtipu našem ručkama tleská. Přitom jej napadají ovšem zase vtipy jiné další. Především tvrdí s apodiktickou jistotou, že české představení všednodenní navštěvuje pravidelně sto až stopadesát osob. Nevím, od kterého billeteura zprávu tu má, kdyby se to ale divadelní ředitel dozvěděl, měl by jej okamžitě vyhnat, neboť mu zkracuje příjmy. Zač musí české to divadlo pod jeho vedením stát, když jen tak málo lidí láká! O deset navštěvovatelů více nebo méně nebudeme se ostatně hádat, vždyť váha vtipu spočívá beztoho jen v tom, že toliko ousměšně poukáže se k slabé návštěvě, aniž by se také o příčinách jejích mluvilo. Čtverák dobře ví, že kdybychom měli abonnement, codenní hrou obohacený a sehnaný repertoire, dostačující herectvo, balet a operu, slavné hosti atd., jak se všechny ty maličkosti jmenují, že by bylo obecenstva dosti a hlavně takového, které nechodí do divadla proto, „že je toto české nebo německé“ a které nepřisáhá ani na časopisy české, ani na „Prager Morgenpost“. Čtverák dobře ví, že když je někdy v divadle německém suspendu, když není opera, balet ani slavný host a beneficiant dává starý kus, pak že i při benefici oblíbeného herce bývá „pravidelně“ tak málo lidí, že by billeteur nenapočítal ani těch sto až sto padesát. A což teprve, kdyby bylo mělo obecenstvo německé chodit nyní do Novoměstského divadla! Nemáme to onomu pánovi za zlé, že ví a zamlčí, neboť jsou to věci, o kterých nám samým mluvití přísluší. Jiný dobrý vtip pronesl pán ten, praví-li, že je to vlastně udalost radostná, když jedno německé představení za týden ubude. Myslí to příliš nevinně, než aby se mohli proto členové německého divadla naň horšit. Večerní divadlo jest hlavní tepnou společenského života v Praze, a on myslí, že ve prázdný ten večer budou

se lidé scházeti jinde k společnostem, čímž společenský život získá novou, posud nepěstovanou stránku. Také koncerty prý mohou se v den ten snadněji odbývat a nabudou obliby. Přejeme mu radost jeho srdečně a končíme vtipem, který se co vtip špatný vyrovná snad vtipům jeho, že mu totiž dále přejeme, aby k rozmnožení radosti jeho divadlo německé hodně mnoho prázdných večerů mělo, — by společnosti a koncerty skvěle rozkvétaly.

Č A S č. 263, 6. listopadu 1861

△ V Praze 15. listopadu.

Šumí to kolem nás, jako v nějakém starogermánském, posvátném háji. Vichr táhne vrcholky stromů a mocné větve hučí a pějí překrásné Arndtovy písně, prsa se nám šíří a je nám, jako bychom z hloubi duše své zahřměti měli s sebou „Deutschland, Deutschland über alles!“ Sláva nám, nejsme více Čechové, nejsme Rakušané, vždyť je dovoleno zpívat, že jest Německo nade vše, a nemusíme se tedy více starati o prospěch užší a širší vlasti své. Nepotřebujeme vůbec žádného vlastenectví více, vždyť jest Německo nade všechno, Německo je čisté světoobčanství a nestará se o žádnou vlast a o žádné národnosti, jen když je všechno německé. Sláva německým buršům, kteří nás náhle povznesli na stanovisko tak vznešené, a kteří se starají všemožným způsobem, aby nás na něm udrželi. Že užívají k tomu také ještě buršovnictví, které se v Německu samém již přežilo, není žádnou chybou, neboť jsme v kultuře velmi pozadu. A jakou ušlechtilou, neunavnou činnost rozvinují! Ani bláta na ulici nemusíme se více bát, neboť nám je odnesou na svých „kanonech“. Přijdeme-li do kavárny, lítají nám návštěvňky jejich co vyzvání k soubojům jako větrem hnaný sníh do obličeje, a večer nikdy nesmíme dlouho v hostincích utrácet. Policejní hodina jest zbytečná, pořádek se vzmáhá, neboť kdož by se také opovážil v noci po ulici jít, mohl by potmě nemilost některého burše vzbudit, a schläger je divná věc a nemůže se proti němu vždy pěstí bojovat! Brzy budeme tak pořádní, že nepůjdeme ani za dne na ulici, neboť „podezřelí“ Češi nesměli nosit hole s kovovými knoflíky „kvůli bezpečnosti veřejné“, a němečtí buršové nosí celé mladé duby s olovněnými

liberkami v ruku. Čeští řemeslníci naučí se, jak a komu mají kreditovat, a my ostatní se naučíme, že musíme my šetřit, když Němci rozhazují, neboť „Rübezahl“ se směje, když český student zdvihá do bláta spadlé třapce svého klobouku, a „Rübezahl“ se nesměje, když německý student propichuje svou cerevisku. Posud se nechtělo blahodárné němčení dařit, buršové to ale dokážou, neboť vyhazují z hostince i preclíkáře, když jim své zboží česky nabízí. Posud se v Praze na trikolory pomyslit skoro ani nesmělo, a nyní vláje německá trikolora při slavném komersu zcela volně. Posud jsme byli na své hudební nadání pyšni, nyní nám ale dokazují němečtí studenti, když spustí „im vollen Chore“, že to není nic, že člověk také bez něho býti může. Kráčíme mocně, neodolatelně a hravě kupředu, zábavy a pitky nenechají nám ani oddechu, kolem nás víří ohlušující zpěv, šumí pivo, řinká rozbité sklo — hurrah, Deutschland, Deutschland über alles! Evoe! Evoe! Io! —

Nemáte mne za blázna, pane redaktore? Máte nejspíše, nebo alespoň si myslíte: „Cožpak náš feuilletonista již tak sešel, že nám píše asi po třetí již o buršech?“ Vím, že jest to jakési testimonium paupertatis, které sám sobě dávám, vím, že se monotonií tou rovnám skoro již onomu slavnému Kazimírovi pražskému, který vždy jen o višních a jablkách psává. Vím to, ale prosím Vás, když v té věci tolik přemáhající komiky vězí! Sotvaže se „Prager Morgenpostu“ podařilo, aby učinila osmnáctiletého človíčka, který se neslušně chová a pak odprosí nebo uteče, směšným a vylíčila jej co pravzor českého hrdinství, již se přihodí na dnešek ten malér, že buršové v noci schlägry dorážejí na několik bezbranných, a když policejní stráž přikvapí, že dva z nich utekou s takou rychlostí, že nikdo ani na pronásledování pomyslit nemůže. — Ano, nevíte, abych nezapomněl, jaká to byla „flauta“, co německým studentům při komersu zpívat pomáhala? Je to opravdu celý svazek flaut, celý spolek flautistů?

Nu, nic neškodí, alespoň je „trochu života“. Nemáme humoru, abychom se jinak pobavili, nemáme ho ani v inserátech „Bohemie“ více! Šťastný Berlín, vlast Kladderadatschův, sídlo nesmrtelného Aujusta Buddelmeyera a světoobčana Schulze, tohoto „officier de la garde nationale ci-devant, sujet extraordinaire de sa majesté le roi de Prusse et électeur de la troisième classe!“ Vezměte kterýkoli pruský časopis do rukou a podívejte se do insertů, všude humoru dost a dost. „Musí se nyní šetřit, neboť korunovací stála mnoho peněz, a proto nabízím libru tenkých bílých nití o dva krejcary laciněji než jinde,“ zní insert jeden a druhý oznamuje, že jest za sklem té a té kolektury vyvěšen onen los, který při posledním tahu hlavní výhru obdržel. My nejsme tak šťastni, nám podobné znamenitosti ani nevyvěšují ani nevystavují. Jsme již rádi, když nám některý penězoměnec, jako onen nový na Příkopěch, dá za sklo čtyry neplné, malé mísky se zlatou a stříbrnou mincí. Což tam diváků, kteří prohlížejí sobě stovky francouzské, španělské, anglické, ruské, obligací naše a cizí! Proč ale penězoměnec do dvou mísek dal právě dukáty americké a turecké, proč zemí tak dalekých, není věru pochopitelné; naše dukáty by měly právě tolik pikantnosti. Povzdech se nám mimovolně vyrve z prsou a ruka smačkne v kapse hrst desetičíslic, že by z nich míza tekla, kdyby vůbec nějakou měly.

O ženských módách v nynější zimavější době nemohu vám ničeho sdělit, než že některé dámy, když jdou ku vznešeným ouřadním osobám, kulaté kloboučky odkládají a dávnější v týlu sedící berou, při čemž hledí k barvám co nejméně živým. Změn v módě sobě vůbec tak nevšímám, jak bych co feuilletonista vlastně měl a jak to činí příkladně můj německý pan kolega v „Prager Morgenpostu“, který prý také již co dopisovatel z Prahy o Praze pro „Ladu“ získán je. Ale i on, tento neunavený referent o kloboucích a mantilách, zanedbává již poněkud nejsilnější stránku svou, ovšem

ku vlastní škodě, neboť s ostatním to už nejde. Ondyno sobě dovolil i úšklebky o českém divadle, máť co feuilletonista „Pr. Morgenpostu“ a co dopisovatel do „Presse“ a do „Dresdner Journalu“ pěkné rejdiště pro své úšklebky. Víte, že jsem mu trochu za to vyklepal, nu a on odpověděl. Kdyby tomu nebylo již tak dávno, co vyšel „Aus dem Hörsaale“, jež tak krásně popsal, poradil bych mu, aby sobě vzal učitele češtiny a logiky, by tak nesmyslně a nerozumně nerozbíral to, co jsem proti němu o českém divadle napsal. Ostatně se s jeho vtipnou velmožností věru v široké rozpravy nespustím. Posmívá se na konci jakýmsi dramatickým mým plodům, nemohu mu stejným způsobem splatiti, neboť neznám vše, co kdy bylo pro marionety jím napsáno. Jakmile však nějakou marionetu pro svůj feuilleton potřebovati budu, buďtež ubezpečen, pane, zvolím za jisté zase vás!

Č A S č. 272, 16. listopadu 1861